

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 18 april 2018
(OR. en)

**Interinstitutioneel dossier:
2018/0092 (NLE)**

**7959/18
ADD 9**

**WTO 63
SERVICES 12
COASI 80**

VOORSTEL

van:	de heer Jordi AYET PUIGARNAU, directeur, namens de secretaris-generaal van de Europese Commissie
aan:	de heer Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, secretaris-generaal van de Raad van de Europese Unie
Nr. Comdoc.:	COM(2018) 193 final - ANNEX 4 - PART 2/3
Betreft:	BIJLAGE bij voorstel voor een besluit van de Raad betreffende de ondertekening, namens de Europese Unie, van de economische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en Japan

Hierbij gaat voor de delegaties document COM(2018) 193 final - ANNEX 4 - PART 2/3.

Bijlage: COM(2018) 193 final - ANNEX 4 - PART 2/3

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 18.4.2018
COM(2018) 193 final

ANNEX 4 – PART 2/3

BIJLAGE

bij

Voorstel voor een besluit van de Raad

**betreffende de ondertekening, namens de Europese Unie, van de economische
partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en Japan**

BIJLAGE II

VOORBEHOUDEN IN VERBAND MET TOEKOMSTIGE MAATREGELEN

Lijst van de Europese Unie

Algemene aantekeningen

1. De lijst van de Europese Unie bevat, overeenkomstig de artikelen 8.12 en 8.18, de voorbehouden van de Europese Unie met betrekking tot toekomstige maatregelen die niet in overeenstemming zijn met de verplichtingen die voortvloeien uit:
 - a) artikel 8.7 of 8.15;
 - b) artikel 8.8 of 8.16;
 - c) artikel 8.9 of 8.17;

- d) artikel 8.10, of
 - e) artikel 8.11.
2. De voorbehouden van een partij laten de rechten en verplichtingen van de partijen uit hoofde van de GATS onverlet.
3. Elk voorbehoud bevat de volgende elementen:
- a) "sector" verwijst naar de algemene sector waarvoor het voorbehoud wordt gemaakt;
 - b) "subsector" verwijst naar de specifieke sector waarvoor het voorbehoud wordt gemaakt;
 - c) "bedrijfstakkenclassificatie" verwijst, waar van toepassing, naar de activiteit waarop het voorbehoud betrekking heeft overeenkomstig de CPC, ISIC rev. 3.1 of zoals uitdrukkelijk anders omschreven in het voorbehoud van een partij;
 - d) "type voorbehoud" bepaalt de in punt 1 bedoelde verplichting waarvoor een voorbehoud wordt gemaakt;

- e) "omschrijving" geeft de reikwijdte aan van de onder het voorbehoud vallende sector, subsector of activiteiten, en
 - f) "bestaande maatregelen", waarbij met het oog op de transparantie de bestaande maatregelen worden vermeld die gelden voor de onder het voorbehoud vallende sector, subsector of activiteiten.
4. Bij de interpretatie van een voorbehoud wordt met alle elementen van het voorbehoud rekening gehouden. Het element "omschrijving" heeft voorrang op alle andere elementen.
5. Een voorbehoud op het niveau van de Europese Unie is zowel van toepassing op een maatregel van de Europese Unie en van een lidstaat van de Europese Unie op centraal niveau als op een maatregel van een overheid binnen een lidstaat van de Europese Unie, tenzij in het voorbehoud een lidstaat van de Europese Unie wordt uitgesloten. Een voorbehoud van een lidstaat van de Europese Unie is van toepassing op een maatregel van een overheid op centraal, regionaal of lokaal niveau binnen die lidstaat. Voor de toepassing van de voorbehouden van België omvat het centrale bestuursniveau de federale overheid en de overheden van de gewesten en de gemeenschappen, omdat elk van hen gelijkwaardige wetgevende bevoegdheden bezit. Voor de toepassing van de voorbehouden van de Europese Unie en haar lidstaten worden de Åländeilanden beschouwd als een regionaal bestuursniveau in Finland.

6. Overeenkomstig artikel 1.3, lid 1, onder a), is deze lijst uitsluitend van toepassing op de grondgebieden van de Europese Unie, en is zij enkel relevant in het kader van de handelsbetrekkingen van de Europese Unie en haar lidstaten met Japan. De lijst laat de uit het EU-recht voortvloeiende rechten en verplichtingen van de lidstaten onverlet.
7. Onderstaande lijst bevat geen maatregelen met betrekking tot kwalificatievereisten en -procedures, technische normen, en vergunningsvereisten en -procedures die geen beperking ten aanzien van markttoegang of nationale behandeling vormen in de zin van de artikelen 8.7, 8.8, 8.15 en 8.16. Die maatregelen (bv. een vergunningsverplichting, een universeledienstverplichting, een verplichte erkenning van kwalificaties in gereguleerde sectoren, een verplichting tot het afleggen van specifieke examens (met inbegrip van taalexamens) en eventuele niet-discriminerende voorwaarden op grond waarvan bepaalde activiteiten niet in beschermde zones of gebieden mogen worden uitgeoefend) zijn in elk geval van toepassing, ook als zij niet in de lijst zijn opgenomen.

8. Voor alle duidelijkheid: de verplichting voor de Europese Unie om nationale behandeling toe te kennen houdt geen vereiste in van uitbreiding tot natuurlijke of rechtspersonen van Japan, van de behandeling die in een lidstaat, op grond van het VWEU of van uit hoofde van dat verdrag genomen maatregelen, met inbegrip van de implementatie ervan in de lidstaten, wordt toegekend aan:
- i) natuurlijke personen of ingezetenen van een lidstaat van de Europese Unie, of
 - ii) rechtspersonen opgericht of georganiseerd naar het recht van een andere lidstaat of van de Europese Unie en die hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging in een lidstaat van de Europese Unie hebben.

Een dergelijke nationale behandeling wordt toegekend aan rechtspersonen die zijn opgericht of georganiseerd naar het recht van een andere lidstaat of de Europese Unie en die hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging in een lidstaat hebben, met inbegrip van de rechtspersonen die eigendom zijn van of onder zeggenschap staan van natuurlijke of rechtspersonen van Japan.

9. Voor de toepassing van deze lijst wordt onder "ISIC rev. 3.1" verstaan de Internationale industriële standaardclassificatie (International Standard Industrial Classification) van alle takken van economische bedrijvigheid zoals bedoeld in de "Statistical Office of the United Nations, Statistical Papers, Series M, No. 4, ISIC Rev. 3.1, 2002".
10. Voor alle duidelijkheid: niet-discriminerende maatregelen worden niet beschouwd als een beperking van de markttoegang in de zin van de artikelen 8.7 en 8.15 voor:
- a) maatregelen volgens welke, met het oog op eerlijke mededinging, de eigendom van de infrastructuur moet worden gescheiden van de eigendom van de via die infrastructuur geleverde goederen of verleende diensten, bijvoorbeeld op het gebied van energie, vervoer en telecommunicatie;
 - b) maatregelen die, met het oog op eerlijke mededinging, de concentratie van eigendom beperken;
 - c) maatregelen die beogen het behoud en de bescherming van de natuurlijke hulpbronnen en het milieu te verzekeren, met inbegrip van een beperking van de beschikbaarheid, het aantal en de reikwijdte van de verleende concessies alsmede de instelling van een moratorium of een verbod;
 - d) maatregelen die het aantal verleende vergunningen wegens technische of fysieke beperkingen, bijvoorbeeld telecommunicatiespectra en -frequenties, aan banden leggen, of

- e) maatregelen volgens welke een bepaald percentage aandeelhouders, eigenaars, vennoten of bestuurders van een onderneming over bepaalde kwalificaties moet beschikken of een bepaald beroep moet uitoefenen, zoals dat van advocaat of accountant.
11. Maatregelen die betrekking hebben op cabotage in het zeevervoer zijn niet opgenomen in deze lijst, aangezien zij ingevolge artikel 8.6, lid 2, onder a), zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van hoofdstuk 8, afdeling B, en ingevolge artikel 8.14, lid 2, onder a), zijn uitgesloten van dat van hoofdstuk 8, afdeling C.
12. In de onderstaande lijst van voorbehouden worden de volgende afkortingen gebruikt:
- EU De Europese Unie, met inbegrip van al haar lidstaten
- AT Oostenrijk
- BE België
- BG Bulgarije
- CY Cyprus
- CZ Tsjechië
- DE Duitsland
- DK Denemarken
- EE Estland
- EL Griekenland
- ES Spanje

FI	Finland
FR	Frankrijk
HR	Kroatië
HU	Hongarije
IE	Ierland
IT	Italië
LT	Litouwen
LU	Luxemburg
LV	Letland
MT	Malta
NL	Nederland
PL	Polen
PT	Portugal
RO	Roemenië
SE	Zweden
SI	Slovenië
SK	Slowaakse Republiek
UK	Verenigd Koninkrijk

Lijst met voorbehouden:

Voorbehoud nr. 1 — Alle sectoren

Voorbehoud nr. 2 — Vrije beroepen — rechtskundige diensten

Voorbehoud nr. 3 — Vrije beroepen — gezondheidszorg en detailhandel in geneesmiddelen

Voorbehoud nr. 4 — Zakelijke diensten — speur- en ontwikkelingswerk

Voorbehoud nr. 5 — Zakelijke diensten — onroerendgoeddiensten

Voorbehoud nr. 6 — Zakelijke diensten — verhuur- of leasediensten

Voorbehoud nr. 7 — Zakelijke diensten — incassobureaus en kredietrapportage

Voorbehoud nr. 8 — Zakelijke diensten — arbeidsbemiddeling

Voorbehoud nr. 9 — Zakelijke diensten — beveiliging en opsporing

Voorbehoud nr. 10 — Zakelijke diensten — overige zakelijke diensten

Voorbehoud nr. 11 — Telecommunicatie

Voorbehoud nr. 12 — Bouw

- Voorbehoud nr. 13 — Distributiediensten
- Voorbehoud nr. 14 — Onderwijs
- Voorbehoud nr. 15 — Milieudiensten
- Voorbehoud nr. 16 — Financiële diensten
- Voorbehoud nr. 17 — Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
- Voorbehoud nr. 18 — Diensten in verband met toerisme en reizen
- Voorbehoud nr. 19 — Cultuur, sport en recreatie
- Voorbehoud nr. 20 — Vervoer en hulpdiensten in verband met vervoer
- Voorbehoud nr. 21 — Landbouw, visserij en water
- Voorbehoud nr. 22 — Energiegerelateerde activiteiten
- Voorbehoud nr. 23 — Overige diensten, niet elders ingedeeld

Voorbehoud nr. 1 — Alle sectoren

Sector: Alle sectoren

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Meestbegunstigingsbehandeling

Hoger management en raden van bestuur

Verbod op prestatie-eisen

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Commerciële aanwezigheid

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

De EU: Diensten die op nationaal of lokaal niveau als openbare nutsbedrijven worden beschouwd, kunnen voorbehouden zijn aan overheidsmonopolies; ook kunnen hiervoor exclusieve rechten aan particuliere exploitanten zijn verleend.

Openbare nutsbedrijven bestaan onder meer in de volgende sectoren: aanverwante wetenschappelijke en technische adviezen, speur- en ontwikkelingswerk (S&O) op het gebied van de maatschappij- en geesteswetenschappen, technische testen en toetsen, milieu, gezondheidszorg, vervoer en ondersteunende diensten bij alle vervoerswijzen. Exclusieve rechten betreffende deze diensten worden vaak verleend aan particuliere exploitanten, bijvoorbeeld exploitanten met een vergunning van openbare instanties, die aan specifieke verplichtingen aangaande dienstverlening moeten voldoen. Er kan geen gedetailleerde en volledige lijst per sector worden opgesteld omdat openbare nutsbedrijven vaak tevens op lagere niveaus dan het centrale niveau bestaan. Deze beperking geldt niet voor de telecommunicatie en voor diensten in verband met computers.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FI**: Beperkingen, voor natuurlijke personen die niet in het bezit zijn van het regionale burgerschap van Åland en voor rechtspersonen, op het recht om op de Ålandeilanden onroerend goed aan te kopen en te bezitten zonder toestemming van de bevoegde autoriteiten van de Ålandeilanden. Beperkingen, voor natuurlijke personen die niet in het bezit zijn van het regionale burgerschap van Åland en voor rechtspersonen, van het recht van vestiging en het recht om economische activiteiten te verrichten zonder toestemming van de bevoegde autoriteiten van de Ålandeilanden.

Bestaande maatregelen:

FI: Ahvenanmaan maanhankintalaki (Wet inzake de verwerving van grond in Åland)

(3/1975), §. 2, en

Ahvenanmaan itsehallintolaki (Wet inzake het zelfbestuur van Åland) (1144/1991), §. 11.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, verbod op prestatie-eisen, hoger management en raden van bestuur:

In **FR:** Soorten vestiging — overeenkomstig de artikelen L151-1 en R153-1 van het Monetair en financieel wetboek is voor buitenlandse investeringen in Frankrijk in de in artikel R153-2 van het Monetair en financieel wetboek genoemde sectoren de voorafgaande toestemming van de minister van Economische Zaken vereist.

Bestaande maatregelen:

FR: Monetair en financieel wetboek, artikelen L151-1, R153-1.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur:

In **FR**: Soorten vestiging — beperking van buitenlandse participatie in recentelijk geprivatiseerde ondernemingen tot een bepaald deel van de uitgegeven aandelen, dat door de Franse regering van geval tot geval wordt vastgesteld. Wanneer een vestiging betrekking heeft op bepaalde commerciële, industriële of ambachtelijke activiteiten, is bijzondere toestemming vereist wanneer de algemeen directeur geen permanente verblijfsvergunning heeft.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **HU**: Een commerciële aanwezigheid kan zijn: een besloten of naamloze vennootschap of een vertegenwoordiging. Behalve voor financiële diensten is een eerste vestiging in de vorm van een filiaal niet toegestaan.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: Voor bepaalde economische activiteiten met betrekking tot de exploitatie of het gebruik van staats- of overheidseigendommen moet toestemming worden verleend krachtens de Wet inzake concessies.

In commerciële vennootschappen waarin de staat of een gemeente een aandeel in het kapitaal van meer dan 50 procent bezit, zijn alle transacties voor de vervreemding van vaste activa van de vennootschap, alle contracten inzake het verwerven van participaties, alle leasingcontracten en alle contracten voor de uitvoering van gezamenlijke activiteiten, kredieten en kredietverzekeringen, en alle verbintenissen uit wisselbrieven onderworpen aan een vergunning of toestemming van het privatiseringsagentschap of een andere nationale of regionale instantie, afhankelijk van welke instantie bevoegd is. Dit voorbehoud geldt niet voor de winning van delfstoffen, waarvoor in bijlage I bij bijlage 8-B bij de lijst van de Europese Unie een afzonderlijk voorbehoud is opgenomen.

In **IT**: De regering kan bepaalde bijzondere bevoegdheden uitoefenen in bedrijven die actief zijn op het gebied van defensie en nationale veiligheid, en met betrekking tot bepaalde activiteiten op het gebied van energie, vervoer en communicatie die van strategisch belang zijn. Dit heeft niet alleen betrekking op geprivatiseerde ondernemingen, maar op alle rechtspersonen die activiteiten uitoefenen die van strategisch belang worden geacht op het gebied van defensie en nationale veiligheid.

Wanneer een risico van ernstige schade aan de wezenlijke belangen van defensie en nationale veiligheid bestaat, heeft de regering de volgende bijzondere bevoegdheden:

- i) zij kan specifieke voorwaarden voor de aankoop van aandelen vaststellen;

- ii) zij kan haar veto uitspreken over de vaststelling van besluiten inzake bijzondere verrichtingen zoals overdracht, fusie, splitsing of verandering van activiteit, of
- iii) zij kan de verwerving van aandelen weigeren wanneer de koper een niveau van participatie in het kapitaal nastreeft dat naar verwachting de defensie en de nationale veiligheid zal schaden.

Elk besluit, elke handeling of elke transactie (bv. overdracht, fusie, splitsing, verandering van activiteit, beëindiging) die strategische activa op het gebied van energie, vervoer en communicatie betreffen, wordt door het betrokken bedrijf meegedeeld aan het kabinet van de premier. In het bijzonder moeten acquisities door een natuurlijke of rechtspersoon van buiten de Europese Unie worden gemeld als die persoon daardoor zeggenschap over de onderneming verkrijgt.

De premier kan de volgende bijzondere bevoegdheden uitoefenen:

- i) hij kan zijn veto uitspreken over elk besluit dat en elke handeling en elke transactie die een uitzonderlijk risico van ernstige schade voor het algemeen belang in verband met de veiligheid en de exploitatie van netwerken en diensten oplevert;
- ii) hij kan specifieke voorwaarden opleggen met het oog op het algemeen belang, of
- iii) hij kan een acquisitie weigeren in uitzonderlijke gevallen waarin sprake is van een risico voor de wezenlijke belangen van de staat.

De criteria om te beoordelen of een risico reëel of uitzonderlijk is, en de voorwaarden en procedures voor de uitoefening van de bijzondere bevoegdheden zijn vastgelegd in de wet.

Bestaande maatregelen:

IT: Wet 56/2012 inzake bijzondere bevoegdheden in bedrijven die activiteiten ontplooiën op het gebied van defensie en nationale veiligheid, energie, vervoer en communicatie, en Besluit van de premier DPCM 253 van 30.11.2012 tot vaststelling van de activiteiten van strategisch belang op het gebied van defensie en nationale veiligheid.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling, verbod op prestatie-eisen, hoger management en raden van bestuur:

In **LT:** Ondernemingen die van strategisch belang zijn voor de nationale veiligheid en waarvan de staat eigenaar moet zijn (deel van het kapitaal dat overeenkomstig de nationale veiligheidsbelangen in handen mag zijn van binnenlandse of buitenlandse particulieren, met betrekking tot investeringen in ondernemingen, sectoren en voorzieningen van strategisch belang voor de nationale veiligheid, en procedure en criteria voor de bepaling van de conformiteit van potentiële nationale investeerders en potentiële deelnemers in de onderneming enz.).

Bestaande maatregelen:

LT: Wet inzake ondernemingen en voorzieningen van strategisch belang voor de nationale veiligheid en andere ondernemingen die van belang zijn voor de nationale veiligheid van de Republiek Litouwen van 10 oktober 2002 nr. IX-1132 (laatstelijk gewijzigd op 30 juni 2016 bij Wet nr. XII-1272).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling en hoger management en raden van bestuur:

In **SE:** Discriminerende voorwaarden voor oprichters, hoger management en raden van bestuur wanneer in het Zweedse recht nieuwe verenigings- of vennootschapsvormen worden opgenomen.

b) Verwerving van vastgoed

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur:

In **HU:** Verwerving van staatseigendommen.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **HU**: De verwerving van landbouwgrond door buitenlandse rechtspersonen en niet in Hongarije wonende natuurlijke personen, onder meer wat de vergunningsprocedure voor de verwerving van landbouwgrond betreft.

Bestaande maatregelen:

HU: Wet CXXII van 2013 betreffende de overdracht van eigendomsrechten op land- en bosbouwgrond (hoofdstuk II (punt 6-36) en hoofdstuk IV (punt 38-59)), en
Wet CCXII van 2013 inzake overgangsmaatregelen en bepaalde voorschriften in verband met
Wet CXXII van 2013 betreffende de overdracht van eigendomsrechten op land- en bosbouwgrond (hoofdstuk IV (punt 8-20)).

In **LV**: De verwerving van land in plattlandsgebieden door onderdanen van Japan of een derde land, onder meer wat de vergunningsprocedure voor de verwerving van land in plattlandsgebieden betreft.

Bestaande maatregelen:

LV: Wet inzake de privatisering van grond in plattelandsgebieden, ss. 28, 29, 30.

In **SK:** Buitenlandse ondernemingen of natuurlijke personen mogen geen landbouw- of bosgronden verwerven buiten de bebouwde kom van een gemeente, noch bepaalde andere terreinen (bijv. natuurlijke hulpbronnen, meren, rivieren, openbare wegen enz.). Met het oog op de transparantie is de regulering van het landgebruik, zoals die op het tijdstip van ondertekening van deze overeenkomst is voorzien in Wet nr. 44/1988 inzake de bescherming en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen, geen niet-conforme maatregel.

Bestaande maatregelen:

SK: Wet nr. 229/1991 inzake de regulering van grondeigendom en andere agrarische eigendommen;

Wet nr. 460/1992 Grondwet van de Slowaakse Republiek;

Wet nr. 180/1995 betreffende een aantal maatregelen inzake grondbezit;

Wet nr. 202/1995 inzake monetaire handel met het buitenland;

Wet nr. 503/2003 inzake restitutie van grondeigendom;

Wet nr. 326/2005 inzake bossen, en

Wet nr. 140/2014 inzake de eigendomsverwerving van landbouwgrond.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **BG**: Buitenlandse natuurlijke en buitenlandse rechtspersonen kunnen in Bulgarije geen grond verwerven (ook niet via een filiaal). Bulgaarse rechtspersonen met buitenlandse participatie kunnen geen landbouwgrond verwerven. Buitenlandse rechtspersonen en buitenlandse burgers die hun vaste verblijfplaats in het buitenland hebben, kunnen gebouwen en eigendomsrechten op onroerend goed (gebruiksrecht, bouwrecht, recht van bovenbouw en erfdienstbaarheden) verwerven. Buitenlandse burgers die hun vaste verblijfplaats in het buitenland hebben, buitenlandse rechtspersonen en vennootschappen met een buitenlands meerderheidsbelang kunnen in bepaalde, door de ministerraad aangewezen geografische regio's met toestemming onroerend goed verwerven.

Bestaande maatregelen:

BG: Grondwet van de Republiek Bulgarije, art. 22;

Wet inzake de eigendom en het gebruik van landbouwgrond, art. 3, en

Wet inzake de bossen, art. 10.

In **EE**: Natuurlijke of rechtspersonen van buiten de Europese Economische Ruimte (EER) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling kunnen vastgoed waarin bos- en/of landbouwgrond is inbegrepen enkel verwerven met toestemming van de provinciegouverneur en de gemeenteraad, en zij moeten op een door de wet voorgeschreven wijze kunnen aantonen dat het vastgoed overeenkomstig zijn beoogde doel en efficiënt, duurzaam en doelgericht zal worden gebruikt.

Bestaande maatregelen:

EE: Kinnisasja omandamise kitsendamise seadus (Wet inzake beperkingen op de verwerving van vastgoed), hoofdstukken 2 en 3.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **LT**: Alle maatregelen die in overeenstemming zijn met de verbintenissen die de Europese Unie in de GATS met betrekking tot de aankoop van grond is aangegaan en die van toepassing zijn in Litouwen. De procedure en de voorwaarden voor de verwerving van grond, en de beperkingen daarop, worden vastgesteld in de constitutionele wet, de wet inzake gronden en de wet inzake het verwerven van landbouwgrond. Plaatselijke overheden (gemeenten) en andere nationale entiteiten van leden van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie die in Litouwen economische activiteiten uitoefenen die in de constitutionele wet zijn gespecificeerd overeenkomstig de criteria van de Europese Unie en andere integratieprojecten waar Litouwen een aanvang mee heeft genomen, mogen in hun eigendom echter niet-landbouwgrond verwerven voor de bouw en de exploitatie van gebouwen en faciliteiten die zij voor hun directe activiteiten nodig hebben.

Bestaande maatregelen:

LT: Grondwet van de Republiek Litouwen;

Constitutionele wet van de Republiek Litouwen van 20 juni 1996 betreffende de tenuitvoerlegging van artikel 47, lid 3, van de Grondwet van de Republiek Litouwen,

nr. I-1392, laatstelijk gewijzigd op 20 maart 2003, nr. IX-1381;

Wet van 27 januari 2004 inzake gronden, nr. IX-1983, en

Wet van 24 april 2014 inzake het verwerven van landbouwgrond, nr. XII-854.

c) Erkenning

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — nationale behandeling:

In **EU**: De richtlijnen van de Europese Unie betreffende de wederzijdse erkenning van diploma's en andere beroepskwalificaties zijn uitsluitend van toepassing op burgers van de Europese Unie. Het recht om in de ene lidstaat van de Europese Unie een gereguleerd beroep uit te oefenen, geeft niet het recht tot uitoefening van dat beroep in een andere lidstaat.

d) Meestbegunstigingsbehandeling

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — meestbegunstigingsbehandeling:

De EU: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van een internationale investerings- of andere handelsovereenkomst die vóór de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst van kracht was of werd ondertekend.

De EU: Aan een land een gedifferentieerde behandeling toekennen uit hoofde van een bestaande of toekomstige bilaterale of multilaterale overeenkomst die:

- i) een interne markt voor diensten en investeringen creëert;
- ii) het recht van vestiging verleent, of
- iii) de onderlinge aanpassing van de wetgevingen in één of meer economische sectoren vereist.

Een interne markt voor diensten en vestiging betekent een ruimte zonder interne grenzen waarin het vrije verkeer van diensten, kapitaal en personen gegarandeerd is.

Onder het recht van vestiging wordt een verplichting verstaan om in substantie alle belemmeringen voor vestiging op te heffen tussen de partijen bij de overeenkomst inzake regionale economische integratie door het van kracht worden van die overeenkomst. Het recht van vestiging houdt voor onderdanen van de partijen bij de overeenkomst inzake regionale economische integratie het recht in om ondernemingen op te richten en te exploiteren onder dezelfde voorwaarden als die welke in de wetgeving van het land waar een dergelijke onderneming wordt gevestigd voor eigen onderdanen zijn vastgesteld.

Onder onderlinge aanpassing van de wetgevingen wordt verstaan:

- i) de afstemming van de wetgeving van één of meer partijen bij de overeenkomst inzake regionale economische integratie op de wetgeving van de andere partij of partijen bij die overeenkomst, of
- ii) de opname van gemeenschappelijke wetgeving in de rechtsorde van de partijen bij de overeenkomst inzake regionale economische integratie.

Een dergelijke afstemming of opname vindt pas plaats, en wordt pas geacht te hebben plaatsgevonden, vanaf het ogenblik waarop deze is vastgesteld in de rechtsorde van de partij of partijen bij de overeenkomst inzake regionale economische integratie.

Bestaande maatregelen:

EU: Europese Economische Ruimte;

Stabilisatieovereenkomsten;

Bilaterale overeenkomsten tussen de EU en de Zwitserse Bondsstaat, en

Diepe en brede vrijhandelsovereenkomsten.

De **EU:** Aan onderdanen of ondernemingen wat betreft het recht van vestiging een gedifferentieerde behandeling toekennen op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten tussen de volgende lidstaten van de Europese Unie: BE, DE, DK, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, PT, UK, en elk van de volgende landen of vorstendommen: Andorra, Monaco, San Marino en Vaticaanstad.

In **DK, FI, SE:** Deense, Zweedse en Finse maatregelen ter bevordering van de noordse samenwerking, zoals:

- i) financiële ondersteuning van projecten voor speur- en ontwikkelingswerk (S&O) (het Nordic Industrial Fund);
- ii) financiering van haalbaarheidsstudies voor internationale projecten (het Nordic Fund for Project Exports), en

- iii) financiële bijstand aan ondernemingen¹ die milieutechnologie gebruiken (de Nordic Environment Finance Corporation).

Dit voorbehoud laat de uitsluiting van overheidsopdrachten van een partij of subsidies in de leden 5 en 6 van artikel 8.12 en in lid 2, onder c) en e), van artikel 8.14, onverlet.

In **PL**: De preferentiële voorwaarden voor vestiging of grensoverschrijdende dienstverlening, waaronder eventueel de afschaffing of wijziging van bepaalde beperkingen die zijn vervat in de lijst van in Polen geldende voorbehouden, kunnen door handels- en scheepvaartverdragen worden uitgebreid.

In **PT**: Voor landen waar het Portugees de officiële taal is (Angola, Brazilië, Guinee-Bissau, Kaapverdië, Mozambique en Sao Tomé en Príncipe) wordt afgezien van de nationaliteitsvereisten voor de uitoefening van bepaalde activiteiten en beroepen door natuurlijke personen die diensten verlenen.

¹ Dit geldt voor Oost-Europese ondernemingen die met één of meer noordse ondernemingen samenwerken.

e) Wapens, munitie en oorlogsmaterieel

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling:

In **EU**: Productie of verspreiding van, of handel in, wapens, munitie en oorlogsmaterieel. Oorlogsmaterieel is beperkt tot producten die uitsluitend zijn bestemd en vervaardigd voor militair gebruik in verband met oorlogsvoering of defensieactiviteiten.

Voorbehoud nr. 2 — Vrije beroepen — rechtskundige diensten

Sector:	Vrije beroepen — rechtskundige diensten: diensten van notarissen en deurwaarders, boekhoudkundige diensten; auditdiensten, diensten van belastingconsulenten, diensten van architecten en stedenbouwkundigen, diensten van ingenieurs en geïntegreerde diensten van ingenieurs
Bedrijfstakkenclassificatie:	Deel van CPC 861, deel van 87902, 862, 863, 8671, 8672, 8673, 8674, deel van 879
Type voorbehoud:	Markttoegang Nationale behandeling Hoger management en raden van bestuur
Afdeling:	Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Rechtskundige diensten

De EU, met uitzondering van SE: behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verstrekking van rechtskundig advies, juridische machtiging, documentatie en certificering door beoefenaars van juridische beroepen die met publieke taken zijn belast, zoals notarissen, "*huissiers de justice*" of andere "*officiers publics et ministériels*", en met betrekking tot diensten van deurwaarders die bij een officieel overheidsbesluit zijn benoemd (deel van CPC 861, deel van 87902).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — meestbegunstigingsbehandeling:

In **BG**: De volledige nationale behandeling wat de vestiging en exploitatie van ondernemingen en het verlenen van diensten betreft, kan alleen worden verleend aan ondernemingen die gevestigd zijn in landen waarmee preferentiële regelingen zijn of zullen worden gesloten en aan burgers van die landen (deel van CPC 861).

In **LT**: Advocaten uit andere landen mogen uitsluitend ingevolge bilaterale overeenkomsten inzake rechtsbijstand als advocaat voor de gerechtelijke instanties optreden (deel van CPC 861).

b) Boekhoudkundige diensten (CPC 8621 andere dan auditdiensten, 86213, 86219 en 86220)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **HU**: Grensoverschrijdende activiteiten voor accountancy en boekhouding.

Bestaande maatregelen:

HU: Wet C van 2000, en
Wet LXXV van 2007.

c) Auditdiensten (CPC — 86211 en 86212 andere dan boekhoudkundige diensten)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — nationale behandeling:

In **BG**: Een onafhankelijke financiële audit wordt verricht door geregistreerde auditors die lid zijn van het Instituut van registeraccountants. Onder voorbehoud van wederkerigheid registreert het Instituut van registeraccountants een auditororganisatie van Japan of een derde land wanneer deze bewijst dat:

- i) drie kwart van de leden van de beheersorganen en de geregistreerde auditors die voor rekening van de organisatie audits verrichten, voldoen aan eisen die gelijkwaardig zijn aan die welke gelden voor Bulgaarse auditors en zijn geslaagd voor de desbetreffende examens;
- ii) de auditororganisatie onafhankelijke financiële audits verricht overeenkomstig de eisen van onafhankelijkheid en objectiviteit, en
- iii) de auditororganisatie op haar website een jaarlijks transparantieverslag publiceert of aan andere gelijkwaardige voorschriften voor informatieverstrekking voldoet wanneer zij een audit van organisaties van openbaar belang verricht.

Bestaande maatregelen:

BG: Wet inzake onafhankelijke financiële audits.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur:

In **CZ:** Enkel ondernemingen waarin ten minste 60 procent van het kapitaal of de stemrechten in handen is van onderdanen van Tsjechië of van de lidstaten van de Europese Unie kunnen worden gemachtigd in Tsjechië audits te verrichten.

Bestaande maatregelen:

CZ: Wet nr. 93/2009 Sb. van 14 april 2009 inzake auditors.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **UK:** Grensoverschrijdende verlening van auditdiensten.

Bestaande maatregelen:

UK: Vennootschapswet 2006.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **HU**: Grensoverschrijdende verlening van auditdiensten.

Bestaande maatregelen:

HU: Wet C van 2000, en
Wet LXXV van 2007.

In **PT**: Grensoverschrijdende verlening van auditdiensten.

d) Architectuur en stedenbouwkundige diensten (CPC 8674)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale
behandeling:

In **HR**: De grensoverschrijdende verlening van diensten inzake stedenbouwkundige planning.

Voorbehoud nr. 3 — Vrije beroepen — gezondheidszorg en detailhandel in geneesmiddelen

Sector:	Gezondheidsdiensten door vrije-beroepsbeoefenaren en detailhandel in geneesmiddelen en medische en orthopedische goederen, andere door apothekers verleende diensten
Bedrijfstakkenclassificatie:	CPC 63211, 85201, 9312, 9319, 93121
Type voorbehoud:	Markttoegang Nationale behandeling Verbod op prestatie-eisen Hoger management en raden van bestuur
Afdeling:	Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

- a) Medische en tandheelkundige diensten; diensten verleend door verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, psychologen en paramedisch personeel (CPC 63211, 85201, 9312, 9319, CPC 932)**

In **FI**: De verlening van alle gezondheidsdiensten van vrije-beroepsbeoefenaren, ongeacht of deze publiek of particulier worden gefinancierd, met inbegrip van medische en tandheelkundige diensten, diensten die worden verleend door verloskundigen, fysiotherapeuten en paramedisch personeel en de diensten van psychologen, met uitzondering van de diensten van verpleegkundigen (CPC 9312, deel van 93191).

Bestaande maatregelen:

FI: Laki yksityisestä terveydenhuollosta (Wet inzake de particuliere gezondheidszorg) (152/1990).

In **BG**: De verlening van alle gezondheidsdiensten van vrije-beroepsbeoefenaren, met inbegrip van medische en tandheelkundige diensten, diensten die worden verleend door verpleegkundigen, verloskundigen, fysiotherapeuten en paramedisch personeel en de diensten van psychologen (CPC 9312, deel van 9319).

Bestaande maatregelen:

BG: Wet inzake medische inrichtingen, Wet inzake de beroepsorganisatie van verpleegkundigen, verloskundigen en aanverwante medische specialisten.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **UK**: De vestiging van artsen in het kader van de National Health Service is afhankelijk van een bezettingsplan voor medisch personeel (CPC 93121, 93122).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang en nationale behandeling:

In **CZ, MT**: De verlening van alle gezondheidsdiensten van vrije-beroepsbeoefenaren, met inbegrip van diensten die worden verleend door artsen, tandartsen, verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, paramedisch personeel, psychologen, en andere aanverwante diensten (CPC 9312, deel van 9319).

Bestaande maatregelen:

CZ: Wet nr. 296/2008 Sb. inzake de waarborging van de kwaliteit en veiligheid van menselijk weefsel en menselijke cellen bestemd voor gebruik bij de mens ("Wet inzake menselijke weefsels en cellen");

Wet nr. 378/2007 Sb. inzake geneesmiddelen en tot wijziging van een aantal aanverwante wetten ("Wet inzake geneesmiddelen");

Wet nr. 123/2000 Sb. inzake medische hulpmiddelen, en

Wet nr. 285/2002 Sb. inzake het doneren, wegnemen en transplanteren van weefsels en organen en tot wijziging van bepaalde wetten ("Transplantatiewet").

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**, met uitzondering van **NL** en **SE**: Voor de verlening van alle gezondheidsdiensten door vrije-beroepsbeoefenaren, met inbegrip van de diensten van artsen, tandartsen, verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, psychologen, paramedisch personeel en psychologen, is ingezetenschap vereist. Deze diensten mogen alleen worden verleend door natuurlijke personen die fysiek aanwezig zijn op het grondgebied van de Europese Unie (CPC 9312, deel van 93191).

In **BE, UK**: De grensoverschrijdende verlening van diensten van artsen, tandartsen en verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, psychologen en paramedisch personeel (deel van CPC 85201, 9312, deel van 93191, daarnaast deel van 85201 in BE).

In **UK**: Voor dienstverleners die niet fysiek aanwezig zijn op het grondgebied van het Verenigd Koninkrijk (deel van CPC 85201, 9312, deel van 93191).

b) Dierenartsen (CPC 932)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: Een dierenartspraktijk kan worden opgericht door een natuurlijke of een rechtspersoon.

Voor de uitoefening van de diergeneeskunde moet de betrokkene de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie of die van een lidstaat van de EER hebben; andere buitenlanders moeten in het bezit zijn van een permanente verblijfsvergunning (fysieke aanwezigheid is vereist).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE, LV**: Grensoverschrijdende verlening van veterinaire diensten.

c) Detailhandel in geneesmiddelen en medische en orthopedische goederen, andere door apothekers verleende diensten (CPC 63211)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

De **EU**, met uitzondering van **EL, IE, LU, LT, NL** en **UK**: Beperking van het aantal leveranciers die het recht hebben om in een specifieke lokale zone of specifiek lokaal gebied op niet-discriminerende basis een bepaalde dienst te verlenen, teneinde in gebieden met een beperkte vraag overaanbod te voorkomen. Derhalve kan een onderzoek naar de economische behoefte worden verricht, waarbij rekening wordt gehouden met factoren zoals het aantal bestaande ondernemingen en de gevolgen daarvoor, de vervoersinfrastructuur, de bevolkingsdichtheid en de geografische spreiding.

De **EU**, met uitzondering van **BE**, **BG**, **CZ**, **EE** en **IE**: Postorderverkoop is alleen mogelijk vanuit lidstaten van de EER, zodat voor de detailverkoop van geneesmiddelen en specifieke medische goederen aan het publiek in de Europese Unie vestiging in een van die landen vereist is.

In **BE**: Postorderverkoop mag alleen worden verricht door voor het publiek toegankelijke apotheken, zodat voor de detailverkoop van geneesmiddelen en specifieke goederen aan het publiek vestiging in België vereist is.

In **BG**, **EE** en **ES**: De postorderverkoop van geneesmiddelen is verboden.

In **CZ**: Postorderverkoop is alleen mogelijk vanuit lidstaten van de Europese Unie.

In **IE** en **LT**: Postorderverkoop van geneesmiddelen waarvoor een doktersvoorschrift vereist is, is verboden.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FI**: Detailhandel in geneesmiddelen.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling,
hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten —
markttoegang, nationale behandeling:

In **SE**: Detailhandel in geneesmiddelen en de levering van geneesmiddelen aan het publiek.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale
behandeling:

In **UK**: De grensoverschrijdende detailhandel in geneesmiddelen en medische en orthopedische goederen en andere door apothekers verleende diensten.

Bestaande maatregelen:

AT: Arzneimittelgesetz (Wet op de geneesmiddelen), BGBl. nr. 185/1983 zoals gewijzigd, §§ 57, 59, 59a, en
Medizinproduktegesetz (Wet op medische producten), BGBl. nr. 657/1996 zoals gewijzigd, § 99.

BE: Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, en Koninklijk besluit van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen.

FI: Lääkelaki (Wet inzake geneesmiddelen) (395/1987).

SE: Wet inzake de handel in geneesmiddelen (2009:336);
Verordening inzake de handel in geneesmiddelen (2009:659), en
het Zweedse geneesmiddelenagentschap heeft nog andere verordeningen vastgesteld, waarover nadere bijzonderheden te vinden zijn in (LVFS 2009:9).

Voorbehoud nr. 4 — Zakelijke diensten — zoek- en ontwikkelingswerk

Sector: Zakelijke diensten — zoek- en ontwikkelingswerk

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 851, 852, 853

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Afdeling: Grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

In **RO**: Met betrekking tot de grensoverschrijdende verlening van speur- en ontwikkelingsdiensten.

Bestaande maatregelen:

RO: Regeringsverordening nr. 6/2011;

Besluit van de minister van Onderwijs en Onderzoek nr. 3548/2006, en

Regeringsbesluit nr. 134/2011.

Voorbehoud nr. 5 — Zakelijke diensten — onroerendgoeddiensten

Sector: Zakelijke diensten — onroerendgoeddiensten

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 821, 822

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Afdeling: Grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

In **CZ** en **HU**: Grensoverschrijdende verlening van onroerendgoeddiensten.

Voorbehoud nr. 6 — Zakelijke diensten — verhuur- of leasediensten

Sector: Zakelijke diensten — verhuur- of leasediensten zonder
bedieningspersoneel

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 832

Type voorbehoud: Markttoegang
Nationale behandeling

Afdeling: Grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

In **BE** en **FR**: Grensoverschrijdende verlening van verhuur- of leasediensten zonder bedieningspersoneel voor persoonlijke en huishoudelijke goederen.

Voorbehoud nr. 7 — Zakelijke diensten — incassobureaus en kredietrapportage

Sector: Zakelijke diensten — incassobureaus en kredietrapportage

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 87901, 87902

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Afdeling: Grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

De **EU**, met uitzondering van **ES**, **LV** en **SE**, met betrekking tot de verlening van diensten van incassobureaus en kredietrapportage.

Voorbehoud nr. 8 — Zakelijke diensten — arbeidsbemiddeling

Sector: Zakelijke diensten — arbeidsbemiddeling

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 87201, 87202, 87203, 87204, 87205, 87206, 87209

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Hoger management en raden van bestuur

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

Met uitzondering van **HU** en **SE**: De verlening van diensten inzake arbeidsbemiddeling voor huishoudelijke hulp, andere arbeiders voor handel en bedrijf, verpleegkundig en ander personeel (CPC 87204, 87205, 87206, 87209).

Met uitzondering van **BE, HU en SE**: Vestiging vereisen en grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling voor kantoorpersoneel en andere werknemers verbieden.

In **AT, BG, CY, CZ, EE, FI, MT, PL, PT, RO, SI en SK**: De vestiging van diensten inzake arbeidsbemiddeling voor kantoorpersoneel en andere werknemers.

In **LT en LV**: De verlening van diensten inzake arbeidsbemiddeling voor kantoorpersoneel.

In **DE en IT**: Beperking van het aantal dienstverleners op het gebied van arbeidsbemiddeling.

In **FR**: Voor deze diensten kan sprake zijn van een staatsmonopolie.

In **DE**: Het Bondsministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zaken kan voor bepaalde beroepen een regeling uitvaardigen betreffende de plaatsing en aanwerving van personeel van buiten de Europese Unie en de EER (CPC 87202).

In **AT, BG, CY, CZ, DE, EE, FI, MT, LT, LV, PL, PT, RO, SI en SK**: De verlening van diensten voor het leveren van kantoorpersoneel.

In **FR, IE, IT** en **NL**: Vestiging vereisen en de grensoverschrijdende verlening van diensten voor het leveren van kantoorpersoneel verbieden.

In **IT**: Beperking van het aantal dienstverleners op het gebied van de levering van kantoorpersoneel (87203).

In **BG, CY, CZ, DE, EE, FI, MT, LT, LV, PL, PT, RO, SI** en **SK**: De verlening van diensten voor het zoeken van directieleden.

In **IE**: Vestiging vereisen en grensoverschrijdende dienstverlening voor het zoeken van directieleden verbieden (87201).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **ES**: Beperking van het aantal dienstverleners op het gebied van het zoeken van directieleden, en beperking van het aantal dienstverleners op het gebied van arbeidsbemiddeling (CPC 87201, 87202).

Bestaande maatregelen:

AT: §§ 97 en 135 van de Oostenrijkse handelswet (Gewerbeordnung), BGBl. nr. 194/1994, zoals gewijzigd, en

Wet inzake de terbeschikkingstelling van arbeidskrachten (Arbeitskräfteüberlassungsgesetz/AÜG), BGBl. nr. 196/1988, zoals gewijzigd.

BG: Wet ter bevordering van de inzetbaarheid, artikelen 26, 27, 27a en 28.

CY: Wet op de particuliere arbeidsbureaus 150(I)/2013, uitgevaardigd op 6 december 2013, en Wet op de particuliere arbeidsbureaus N. 126(I)/2012.

CZ: Wet op de werkgelegenheid (435/2004).

DE: § 38 Werkgelegenheidsverordening (Beschäftigungsverordnung), en § 292 Sociaal Wetboek nr. III Bevordering van de werkgelegenheid (Drittes Buch Sozialgesetzbuch, SGB III).

DK: §§ 8a – 8f in wetsbesluit nr. 73 van 17 januari 2014 en uitgewerkt in besluit nr. 228 van 7 maart 2013 (werkgelegenheid voor zeevarenden), en Wet op de werkvergunningen 2006. S1(2) en (3).

EL: Wet 4052/2012 (Staatsblad 41 A), zoals gewijzigd in een aantal van haar bepalingen bij wet N.4093/2012 (Staatsblad 222 A).

ES: Real Decreto-ley 8/2014, de 4 de julio, de aprobación de medidas urgentes para el crecimiento, la competitividad y la eficiencia, artículo 117 (tramitado como Ley 18/2014, de 15 de octubre).

FI: Lakijulkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (Wet inzake de openbare werkgelegenheids- en ondernemingsdienst) (916/2012).

HR: Wet op de arbeidsbemiddeling en de werkloosheidsrechten (OG 80/08, 121/10, 118/12 en 153/13);

Verordening inzake de uitoefening van activiteiten in verband met werkgelegenheid (OG 8/14);

Arbeidswet (OG 93/14), artikelen 44 tot en met 47, en

Vreemdelingenwet (OG 130/11 en 74/12) voor de tewerkstelling van vreemdelingen in Kroatië.

IE: Wet op de werkvergunningen 2006. S1(2) en (3).

IT: Wetsbesluit 276/2003, artikelen 4 en 5.

LT: Litouws arbeidswetboek, Wet van de Republiek Litouwen van 19 mei 2011 nr. XI-1379 inzake uitzendbureaus, laatstelijk gewijzigd op 11 april 2013, nr. XII-230

LU: Loi du 18 janvier 2012 portant création de l'Agence pour le développement de l'emploi) (wet van 18 januari 2012 inzake de oprichting van een bureau voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid — ADEM).

MT: Wet inzake diensten op het gebied van werkgelegenheid en opleiding (Cap. 343) (artikelen 23 tot en met 25), en
Verordeningen inzake arbeidsbureaus (S.L. 343.24).

PL: Artikel 18 van de wet van 20 april 2004 tot bevordering van instellingen op het gebied van werkgelegenheid en de arbeidsmarkt (Dz. U. van 2015, punt 149, zoals gewijzigd).

PT: Wetsbesluit nr. 260/2009 van 25 september, gewijzigd bij Wet nr. 5/2014 van 12 februari (toegang en verlening van diensten door arbeidsbureaus).

RO: Wet nr. 156/2000 inzake de bescherming van Roemeense burgers die in het buitenland werken, opnieuw bekendgemaakt, en Regeringsbesluit nr. 384/2001 voor de goedkeuring van de methodologische normen voor de toepassing van Wet nr. 156/2000, met latere wijzigingen; Regeringsverordening nr. 277/2002, zoals gewijzigd bij Regeringsbesluit nr. 790/2004 en Regeringsverordening nr. 1122/2010, en Wet nr. 53/2003 — Arbeidswetboek, opnieuw gepubliceerd met latere wijzigingen en aanvullingen, en Regeringsbesluit nr. 1256/2011 inzake de operationele voorwaarden en de vergunningsprocedure voor uitzendbureaus.

SI: Wet op de regulering van de arbeidsmarkt (staatsblad van de Republiek Slovenië, nr. 80/2010, 21/2013, 63/2013), en Wet op de werkgelegenheid, zelfstandige activiteit en werk door vreemdelingen — ZZSDT (staatsblad van de Republiek Slovenië, nr. 47/2015).

SK: Wet nr. 5/2004 inzake arbeidsbemiddeling, en Wet nr. 455/1991 inzake handelsvergunningen.

Voorbehoud nr. 9 — Zakelijke diensten — beveiliging en opsporing

Sector: Zakelijke diensten — beveiliging en opsporing

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 87301, 87302, 87303, 87304, 87305, 87309

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Verbod op prestatie-eisen

Hoger management en raden van bestuur

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Beveiligingsdiensten (CPC 87302, 87303, 87304, 87305, 87309)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG, CY, CZ, EE, LT, LV, MT, PL, RO, SI** en **SK**: De verlening van beveiligingsdiensten.

In **DK, HR** en **HU**: De verlening van diensten in de volgende subsectoren: bewaking (87305) in HR en HU, advies op het gebied van beveiliging (87302) in HR, bewaking van vliegvelden (deel van 87305) in DK en vervoer met gepantserde wagens (87304) in HU.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling,
hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten —
markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Voor leden van raden van bestuur van ondernemingen die bewakings- en beveiligingsdiensten (87305) verlenen en advies en opleiding op het gebied van beveiliging (87302) verzorgen, is de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie vereist. Leden van het hoger management van ondernemingen die advies op het gebied van bewaking en beveiliging verlenen, moeten ingezetenen onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie zijn.

In **FI**: Vergunningen voor het aanbieden van beveiligingsdiensten mogen uitsluitend worden afgegeven aan in de EER woonachtige natuurlijke personen of aan in de EER gevestigde rechtspersonen.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale
behandeling:

In **BE, ES, FI, FR** en **PT**: De grensoverschrijdende verlening van beveiligingsdiensten door een buitenlandse dienstverlener is niet toegestaan. Er zijn nationaliteitsvereisten voor gespecialiseerd personeel in PT, voor particulier beveiligingspersoneel in ES en voor directeurs en algemeen directeurs in FR.

Bestaande maatregelen:

BG: Wet inzake particuliere beveiligingsbedrijven.

CZ: Wet op de handelsvergunningen.

DK: Verordening betreffende de beveiliging van de luchtvaart.

FI: Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista 282/2002 (Wet inzake particuliere beveiligingsdiensten).

LT: Wet nr. IX-2327 van 8 juli 2004 inzake de beveiliging van personen en objecten.

LV: Wet inzake de activiteiten van beveiligingspersoneel (afdelingen 6, 7, 14).

PL: Wet van 22 augustus 1997 inzake de bescherming van personen en eigendom (Pools staatsblad van 2016, punt 1432, zoals gewijzigd).

PT: Wet 34/2013, en
Verordening 273/2013.

SI: Zakon o zasebnem varovanju (Wet inzake de particuliere beveiliging).

b) Opsporingsdiensten (CPC 87301)

De **EU**, met uitzondering van **AT** en **SE**: De verlening van opsporingsdiensten.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **LT** en **PT**: De staat heeft een monopolie op opsporingsdiensten.

Voorbehoud nr. 10 — Zakelijke diensten — overige zakelijke diensten

Sector:	Zakelijke diensten — overige zakelijke diensten (vertalen en tolken, vermenigvuldigen van teksten, diensten in verband met de distributie van energie en diensten in verband met de maakindustrie)
Bedrijfstakkenclassificatie:	CPC 87905, 87904, 884, 887
Type voorbehoud:	Markttoegang Nationale behandeling Meestbegunstigingsbehandeling
Afdeling:	Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Vertalen en tolken (CPC 87905)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **HR**: Grensoverschrijdende verlening van tolk- en vertaaldiensten voor officiële documenten.

b) Vermenigvuldigen van teksten (CPC 87904)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **HU**: Vestiging vereisen voor diensten inzake het vermenigvuldigen van teksten.

- c) **Diensten in verband met de distributie van energie en diensten in verband met de maakindustrie (deel van CPC 884, 887 met uitzondering van advies- en consultancydiensten)**

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **HU**: Diensten in verband met de distributie van energie en met de grensoverschrijdende verlening van diensten in verband met de maakindustrie, met uitzondering van advies- en consultancydiensten in deze sectoren.

- d) **Onderhoud en reparatie van schepen, spoorwagematerieel en luchtvaartuigen en delen daarvan (deel van CPC 86764, CPC 86769, CPC 8868)**

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **EU**, met uitzondering van **DE**, **EE** en **HU**: Vestiging of fysieke aanwezigheid op het desbetreffende grondgebied vereisen en de grensoverschrijdende verlening van onderhouds- en reparatiediensten voor vervoermaterieel van buiten dat grondgebied af verbieden.

In **EU**, met uitzondering van **CZ, EE, HU, LU** en **SK**: Vestiging of fysieke aanwezigheid op het desbetreffende grondgebied vereisen en de grensoverschrijdende verlening van onderhouds- en reparatiediensten voor binnenschepen van buiten dat grondgebied af verbieden.

In **EU**, met uitzondering van **EE, HU** en **LV**: Vestiging of fysieke aanwezigheid op het desbetreffende grondgebied vereisen en de grensoverschrijdende verlening van onderhouds- en reparatiediensten voor zeeschepen van buiten dat grondgebied af verbieden.

In **EU**, met uitzondering van **AT, EE, HU, LV**, en **PL**: Vestiging of fysieke aanwezigheid op het desbetreffende grondgebied vereisen en de grensoverschrijdende verlening van onderhouds- en reparatiediensten voor luchtvaartuigen en delen daarvan van buiten dat grondgebied af verbieden (deel van CPC 86764, CPC 86769, CPC 8868).

In **EU**: Enkel in de Europese Unie gemachtigde erkende organisaties mogen namens lidstaten van de Europese Unie wettelijk voorgeschreven onderzoeken en certificaties van schepen verrichten. Vestiging kan vereist zijn.

Bestaande maatregelen:

EU: Verordening (EG) nr. 391/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 inzake gemeenschappelijke voorschriften en normen voor met de inspectie en controle van schepen belaste organisaties.

e) Overige zakelijke diensten in verband met de luchtvaart

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — meestbegunstigingsbehandeling:

De EU: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten inzake de volgende aanvullende diensten:

- i) verkoop en marketing van luchtvervoersdiensten;
- ii) geautomatiseerde boekingssystemen (CRS);
- iii) onderhoud en reparatie van luchtvaartuigen en delen daarvan, of
- iv) verhuur of leasing van luchtvaartuigen zonder bemanning.

Voorbehoud nr. 11 — Telecommunicatie

Sector: Telecommunicatiediensten

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot omroepdiensten. Een omroep is de ononderbroken transmissieketen die vereist is voor de distributie van televisie- en radioprogrammasignalen naar het grote publiek. Het begrip omvat niet de toeleveringskoppelingen tussen exploitanten.

Voorbehoud nr. 12 — Bouw

Sector: Bouw

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 51

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

In **LT**: Het recht om documentatie inzake ontwerpen voor bouwwerken van uitzonderlijke betekenis op te stellen, wordt alleen verleend aan in Litouwen geregistreerde ontwerpbedrijven of aan buitenlandse ontwerpbedrijven die daarvoor goedkeuring hebben gekregen van een daartoe door de regering gemachtigde instelling. Het recht om technische activiteiten in de belangrijkste sectoren van de bouwnijverheid uit te oefenen, kan worden toegekend aan personen die geen Litouwer zijn en die daarvoor goedkeuring hebben gekregen van een door de regering van Litouwen gemachtigde instelling.

Voorbehoud nr. 13 — Distributiediensten

Sector: Distributiediensten

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 62117, 62251, 8929, deel van 62112, 62226, 63107

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Hoger management en raden van bestuur

Verbod op prestatie-eisen

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Distributie van geneesmiddelen

In **BG**: Grensoverschrijdende groothandel in geneesmiddelen (CPC 62251).

In **FI**: Distributie van geneesmiddelen (CPC 62117, 62251, 8929).

Bestaande maatregelen:

BG: Wet inzake geneesmiddelen in de menselijke geneeskunde.

FI: Lääkelaki (Wet inzake geneesmiddelen) (395/1987).

b) Handel in alcoholhoudende dranken

In **FI**: Distributie van alcoholhoudende dranken (deel van CPC 62112, 62226, 63107, 8929).

Bestaande maatregelen:

FI: Alkoholilaki (Alcoholwet) (1143/1994).

c) Overige distributie (deel van CPC 621, CPC 62228, CPC 62251, CPC 62271, deel van CPC 62272, CPC 62276, CPC 63108, deel van CPC 6329)

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: Groothandel in chemische producten, edele metalen en edelstenen, geneeskundige stoffen en producten en voorwerpen voor medisch gebruik; tabak en tabaksproducten en alcoholische dranken.

Bulgarije behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de diensten van makelaars in grondstoffen.

Bestaande maatregelen:

In **BG**: Wet inzake geneesmiddelen in de menselijke geneeskunde;

Wet inzake de activiteiten van diergeneeskundigen;

Wet inzake het verbod op chemische wapens en het toezicht op giftige chemische stoffen en de voorlopers ervan;

Wet inzake tabak en tabaksproducten;

Wet inzake accijnzen en belastingentrepots, en

Wet inzake wijn en gedistilleerde dranken.

Voorbehoud nr. 14 — Onderwijs

Sector: Onderwijs

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 92

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Hoger management en raden van bestuur

Verbod op prestatie-eisen

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

De EU: Alle onderwijsdiensten waarvoor enige vorm van overheidsfinanciering of staatssteun wordt ontvangen en die derhalve niet worden geacht particulier gefinancierd te zijn. Wanneer de verlening van particulier gefinancierde onderwijsdiensten door een buitenlandse dienstverlener is toegestaan, kan de participatie van particuliere marktdeelnemers in het onderwijsstelsel afhankelijk worden gesteld van concessies die op niet-discriminerende wijze worden verleend.

De **EU**, met uitzondering van **CZ**, **NL**, **SE** en **SK**: Met betrekking tot de verlening van particulier gefinancierd overig onderwijs, d.w.z. onderwijs dat niet als lager, middelbaar, hoger of volwassenenonderwijs is ingedeeld (CPC 92).

In **BG**, **IT** en **SI**: Beperking van de grensoverschrijdende verstrekking van particulier gefinancierd lager onderwijs (CPC 921).

In **BG** en **IT**: Beperking van de grensoverschrijdende verstrekking van particulier gefinancierd middelbaar onderwijs (CPC 922).

In **AT**: Beperking van de grensoverschrijdende verstrekking van particulier gefinancierd volwassenenonderwijs via radio of televisie (CPC 924).

In **CY**, **FI**, **MT** en **RO**: De verstrekking van particulier gefinancierd lager, middelbaar en volwassenenonderwijs (CPC 921, 922, 924).

In **AT**, **BG**, **CY**, **FI**, **MT** en **RO**: De verstrekking van particulier gefinancierd hoger onderwijs (CPC 923).

In **CZ** en **SK**: De meerderheid van de leden van de raad van bestuur van een instelling die particulier gefinancierde onderwijsdiensten verleent, moeten onderdaan zijn van dat land (CPC 921, 922, 923 voor SK, andere dan 92310, 924).

In **SI**: De meerderheid van de leden van de raad van bestuur van een instelling die particulier gefinancierd middelbaar of hoger onderwijs verstrekt, moet de Sloveense nationaliteit hebben (CPC 922, 923).

In **SE**: Onderwijsdienstverleners die door de overheid als zodanig zijn erkend. Dit voorbehoud geldt voor particulier gefinancierde onderwijsdienstverleners die enige vorm van overheidssteun ontvangen, bijvoorbeeld door de staat erkende onderwijsdienstverleners, onderwijsdienstverleners onder staatstoezicht of onderwijs dat recht geeft op studieondersteuning (CPC 92).

In **SK**: Ingezetenschap van een lidstaat van de EER is vereist voor verleners van alle particulier gefinancierde onderwijsdiensten met uitzondering van postsecundair technisch en beroepsonderwijs. Een onderzoek naar de economische behoefte kan vereist zijn en het aantal scholen dat wordt opgericht kan door lokale overheden worden beperkt (CPC 921, 922, 923 met uitzondering van 92310, 924).

Bestaande maatregelen:

BG: Wet op het openbaar onderwijs, artikel 12;

Wet op het hoger onderwijs, punt 4 van de aanvullende bepalingen, en

Wet op de beroepsopleiding en bijscholing, art. 22.

FI: Perusopetuslaki (Wet inzake het basisonderwijs) (628/1998);

Lukiolaki (Wet inzake het hoger middelbaar onderwijs) (629/1998);

Laki ammatillisesta koulutuksesta (Wet inzake het beroepsonderwijs) (630/1998);

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (Wet inzake het beroepsonderwijs voor volwassenen) (631/1998);

Ammattikorkeakoululaki (Wet inzake de hogere beroepsscholen) (351/2003), en

Yliopistolaki (Wet inzake de universiteiten) (558/2009).

IT: Koninklijk besluit 1592/1933 (Wet inzake het middelbaar onderwijs);

Wet 243/1991 (Incidentele overheidsbijdrage voor particuliere universiteiten);

Besluit 20/2003 van het CNVSU (Comitato nazionale per la valutazione del sistema universitario),
en

Besluit van de president van de republiek (DPR) nr. 25/1998.

SK: Wet 245/2008 inzake onderwijs;

Wet 131/2002 inzake universiteiten, artikelen 2, 47, 49a, en

Wet 596/2003 inzake het overheidsbestuur in het onderwijs, artikel 16.

Voorbehoud nr. 15 — Milieudiensten

Sector: Milieudiensten: afval- en bodembeheer

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 9401, 9402, 9403, 94060

Type voorbehoud: Markttoegang

Afdeling: Grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

In **DE**: De levering van afvalbeheerdiensten, met uitzondering van adviesdiensten, en met betrekking tot diensten in verband met bodembescherming en het beheer van verontreinigde bodems, met uitzondering van adviesdiensten.

Voorbehoud nr. 16 — Financiële diensten

Sector: Financiële diensten

Bedrijfstakkenclassificatie: Markttoegang

Nationale behandeling

Hoger management en raden van bestuur

Type voorbehoud:

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Alle financiële diensten

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

De EU: Op niet-discriminerende basis van financiële instellingen (behalve van filialen) vereisen dat zij bij vestiging in een lidstaat van de Europese Unie een specifieke rechtsvorm aannemen.

b) Verzekeringen en aanverwante diensten

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU, met uitzondering van **CY, LV, LT, MT** en **PL**: Voor verzekerings- en aanverwante diensten met uitzondering van:

- i) directe verzekeringen (met inbegrip van medeverzekering) en bemiddeling voor directe verzekeringen voor het verzekeren van risico's in verband met:
 - zeevervoer, commerciële luchtvaart, ruimtevaart en -vracht (met inbegrip van satellieten), waarbij de verzekering een of meer van de volgende onderdelen dekt: de vervoerde goederen, het vervoerende voertuig en elke eventuele daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid, en
 - goederen in het internationale douanevervoer;
- ii) Herverzekering en retrocessie, en
- iii) Hulpdiensten in de verzekeringssector.

In **BG**: Goederenvervoer, voertuigen en aansprakelijkheid ten aanzien van in Bulgarije gelegen risico's mogen niet door buitenlandse verzekeringsmaatschappijen worden verzekerd.

In **CY**: Voor verzekerings- en aanverwante diensten met uitzondering van:

- i) directe verzekeringen (met inbegrip van medeverzekering) voor het verzekeren van risico's in verband met:
 - zeevervoer, commerciële luchtvaart, ruimtevaart en -vracht (met inbegrip van satellieten), waarbij de verzekering een of meer van de volgende onderdelen dekt: de vervoerde goederen, het vervoerende voertuig en elke eventuele daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid, en
 - goederen in het internationale douanevervoer;
- ii) Verzekeringsbemiddeling;
- iii) Herverzekering en retrocessie, en
- iv) Hulpdiensten in de verzekeringssector.

In **FR**: Risico's in verband met vervoer over land mogen uitsluitend door in de Europese Unie gevestigde verzekeringsmaatschappijen worden verzekerd.

Bestaande maatregelen:

FR: Artikel L 310-10 van de Code des assurances.

In **IT**: Goederenvervoer, voertuigen en aansprakelijkheid ten aanzien van in Italië gelegen risico's mogen uitsluitend door in de Europese Unie gevestigde verzekeringsmaatschappijen worden verzekerd, tenzij het gaat om internationaal vervoer voor invoer naar Italië.

Bestaande maatregelen:

IT: Art. 29 van het Wetboek particuliere verzekeringen (Wetsbesluit nr. 209 van 7 september 2005).

In **IT**: Vestiging vereisen en de grensoverschrijdende verlening van actuariële diensten verbieden.

Bestaande maatregelen:

IT: Wet 194/1942 inzake het beroep van actuaris.

In **MT**, **LT**, en **LV**: Voor verzekerings- en aanverwante diensten met uitzondering van:

- i) directe verzekeringen (met inbegrip van medeverzekering) voor het verzekeren van risico's in verband met:
 - zeevervoer, commerciële luchtvaart, ruimtevaart en -vracht (met inbegrip van satellieten), waarbij de verzekering een of meer van de volgende onderdelen dekt: de vervoerde goederen, het vervoerende voertuig en elke eventuele daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid, en
 - goederen in het internationale douanevervoer;
- ii) herverzekering en retrocessie, en
- iii) hulpdiensten in de verzekeringssector.

In **PL**: Voor verzekerings- en aanverwante diensten met uitzondering van:

- i) directe verzekeringen (met inbegrip van medeverzekering) voor het verzekeren van risico's met betrekking tot goederen in het internationale handelsverkeer, en
- ii) herverzekering en retrocessie van risico's met betrekking tot goederen in het internationale handelsverkeer.

In **PT**: Verzekeringen voor lucht- en zeevervoer waarbij goederen, luchtvaartuigen, schepen en aansprakelijkheid worden gedekt, mogen uitsluitend door in de Europese Unie gevestigde ondernemingen worden aangeboden.

Alleen in de Europese Unie gevestigde personen of ondernemingen mogen in Portugal als tussenpersoon voor dit soort verzekeringen optreden.

Bestaande maatregelen:

PT: artikel 7 van Wetsbesluit 94-B/98, en
artikel 7 van Wetsbesluit 144/2006.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **DE**: Een buitenlandse verzekeringsmaatschappij met een filiaal in Duitsland kan daar uitsluitend via dat filiaal verzekeringscontracten voor internationaal vervoer afsluiten.

Bestaande maatregelen:

DE: § 43 Abs. 2 Luftverkehrsgesetz (LuftVG), en
§ 105 Abs. 1 Luftverkehrszulassungsordnung (LuftVZO).

In **ES**: Voor actuarissen is ingezetenschap vereist, of anders twee jaar ervaring.

In **HU**: Verzekeringsmaatschappijen die niet in de Europese Unie gevestigd zijn, mogen op het grondgebied van Hongarije slechts directe verzekeringen aanbieden via een in Hongarije geregistreerd filiaal.

Bestaande maatregelen:

HU: Wet LX van 2003.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling,
hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten —
markttoegang, nationale behandeling:

In FI: De diensten van verzekeringsmakelaar mogen alleen worden aangeboden door ondernemingen met een permanente vestiging in de Europese Unie.

Alleen verzekeraars die hun maatschappelijke zetel in de Europese Unie hebben of over een filiaal in Finland beschikken, mogen directe verzekeringen (waaronder medeverzekeringen) aanbieden.

Minstens de helft van de leden van de raad van bestuur en de raad van toezicht en de algemeen directeur van een verzekeringsmaatschappij die een wettelijke pensioenverzekering aanbiedt, moeten in de EER wonen, tenzij de bevoegde instantie ontheffing verleent. Buitenlandse verzekeraars kunnen in Finland geen vergunning verkrijgen voor de oprichting van een filiaal om wettelijke pensioenverzekeringen aan te bieden. Ten minste één auditor moet zijn vaste verblijfplaats in de EER hebben.

Voor andere verzekeringsmaatschappijen moeten ten minste één van de leden van de raad van bestuur, de raad van toezicht en de algemeen directeur in de EER wonen. Ten minste één auditor moet zijn vaste verblijfplaats in de EER hebben.

De algemeen agent van een Japanse verzekeringsmaatschappij moet een ingezetene zijn van Finland, tenzij de onderneming haar maatschappelijke zetel in de Europese Unie heeft.

Bestaande maatregelen:

FI: Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä (Wet inzake buitenlandse verzekeringsmaatschappijen) (398/1995);

Vakuutusyhtiölaki (Wet inzake verzekeringsmaatschappijen) (521/2008);

Laki vakuutusedustuksesta (Wet inzake verzekeringsbemiddeling) (570/2005), en

Laki työeläkevakuutusyhtiöistä (Wet inzake ondernemingen die wettelijke pensioenverzekeringen aanbieden) (354/1997).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **SK**: Buitenlanders mogen een verzekeringsmaatschappij in de vorm van een naamloze vennootschap oprichten of via een filiaal met statutaire zetel in Slowakije verzekeringsactiviteiten verrichten. De toestemming daarvoor is onderworpen aan het oordeel van de toezichthoudende autoriteit.

Bestaande maatregelen:

SK: Wet 39/2015 inzake het verzekeringswezen.

c) Bankdiensten en andere financiële diensten

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In the **EU**: Alleen bedrijven met statutaire zetel in de Europese Unie kunnen als bewaarder van activa van beleggingsfondsen optreden. Voor het beheer van gemeenschappelijke beleggingsfondsen, met inbegrip van unit trusts en, indien zulks naar nationaal recht is toegestaan, beleggingsmaatschappijen, moet een gespecialiseerde beheermaatschappij worden opgericht waarvan de maatschappelijke zetel en de statutaire zetel zich in dezelfde lidstaat van de Europese Unie bevinden.

Bestaande maatregelen:

EU: Richtlijn 2009/65/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende bepaalde instellingen voor collectieve belegging in effecten (icbe's), zoals gewijzigd bij: 2010/78/EU, 2011/61/EU, 2013/14/EU en 2014/91/EU, en
Richtlijn 2011/61/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2011 inzake beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, zoals gewijzigd bij 2013/14/EU.

SK: Investeringsdiensten kunnen in Slowakije worden verleend door beheersmaatschappijen met de rechtsvorm van een naamloze vennootschap met eigen vermogen (geen filialen).

Bestaande maatregelen:

SK: Wet 566/2001 inzake effecten, en
Wet 483/2001 inzake het bankwezen.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **EE:** Voor de aanvaarding van deposito's is een vergunning van de Estse dienst financieel toezicht vereist, alsmede registratie als naamloze vennootschap, dochtermaatschappij of filiaal naar Ests recht.

Bestaande maatregelen:

EE: Krediidiasutuste seadus (Wet inzake kredietinstellingen) § 206 en § 21.

In **FI:** Ten minste één van de oprichters, de leden van de raad van bestuur, de raad van toezicht, de algemeen directeur van de verleners van bankdiensten en de persoon die gemachtigd is namens de kredietinstelling te ondertekenen, moeten hun vaste verblijfplaats in de EER hebben. Ten minste één auditor moet zijn vaste verblijfplaats in de EER hebben. Voor betalingsdiensten kan een vestigingsplaats of woonplaats in Finland vereist zijn.

Bestaande maatregelen:

FI: Laki liikepankeista ja muista osakeyhtiömuotoisista luottolaitoksista (Wet inzake handelsbanken en andere kredietinstellingen in de vorm van een naamloze vennootschap) (1501/2001);

Säästöpankkilaki (1502/2001) (Wet inzake spaarbanken);

Laki osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista (1504/2001) (Wet inzake coöperatieve banken en andere coöperatieve kredietinstellingen);

Laki hypoteekkiyhdistyksistä (936/1978) (Wet inzake hypotheekverenigingen);

Maksulaitoslaki (297/2010) (Wet inzake betalingsinstellingen);

Laki ulkomaisen maksulaitoksen toiminnasta Suomessa (298/2010) (Wet inzake het functioneren van buitenlandse betalingsinstellingen in Finland), en

Laki luottolaitostoiminnasta (Wet inzake kredietinstellingen) (121/2007).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **IT**: Diensten van "consulenti finanziari" (financieel consulent).

Bestaande maatregelen:

IT: Artikelen 91-111 van de Verordening van het Italiaanse beurscomité (Consob) inzake makelaars (nr. 16190 van 29 oktober 2007).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **LT**: Alleen banken met statutaire zetel of een filiaal in Litouwen en met een vergunning om beleggingsdiensten in een EER-land aan te bieden, kunnen als bewaarder van activa van pensioenfondsen optreden. Ten minste één directeur van de bank moet Litouws spreken en zijn/haar vaste verblijfplaats in Litouwen hebben.

Bestaande maatregelen:

LT: Wet van de Republiek Litouwen van 30 maart 2004 inzake het bankwezen, nr. IX-2085;
Wet van de Republiek Litouwen van 4 juli 2003 inzake instellingen voor collectieve belegging, nr. IX-1709, en
Wet van de Republiek Litouwen van 3 juni 1999 inzake vrijwillige aanvullende pensioenopbouw, nr. VIII-1212.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**, met uitzondering van **BE, CY, EE, LT, LV, MT, RO** en **SI**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten, en
- ii) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **BE**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, behalve de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten.

In **CY**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) transacties voor eigen rekening of voor rekening van klanten, hetzij op de beurs, hetzij op de onderhandse markt, hetzij anderszins, met betrekking tot verhandelbare effecten;
- ii) de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten, en
- iii) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **EE** en **LT**: voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) de aanvaarding van deposito's;

- ii) alle soorten leningen;
- iii) financiële leasing;
- iv) alle betalings- en geldovermakingsdiensten; garanties en verbintenissen;
- v) transacties voor eigen rekening of voor rekening van cliënten, op de beurs of op de onderhandse markt;
- vi) deelneming in de uitgifte van diverse soorten effecten, met inbegrip van het garanderen en plaatsen van effecten als agent (openbaar of particulier) en het verlenen van daarmee verband houdende diensten;
- vii) financiële bemiddeling;
- viii) beheer van activa, zoals beheer van contanten of portefeuillebeheer, alle vormen van beheer van collectieve investeringen, diensten aangaande bewaarneming, depositodiensten en fiduciaire diensten;
- ix) vereffenings- en verrekeningsdiensten voor financiële activa met inbegrip van effecten, afgeleide producten en andere verhandelbare stukken;

- x) verstrekking en doorgifte van financiële informatie, verwerking van financiële gegevens en bijbehorende software, en
- xi) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **LV**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) deelneming in de uitgifte van diverse soorten effecten, met inbegrip van het garanderen en plaatsen van effecten als agent (openbaar of particulier) en het verlenen van daarmee verband houdende diensten;
- ii) de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten, en
- iii) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **MT**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) de aanvaarding van deposito's;
- ii) alle soorten leningen;
- iii) de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten, en
- iv) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **RO**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) de aanvaarding van deposito's;
- ii) alle soorten leningen;

- iii) garanties en verbintenissen;
- iv) financiële bemiddeling;
- v) verstrekking en doorgifte van financiële informatie, verwerking van financiële gegevens en bijbehorende software, en
- vi) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

In **SI**: Voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van:

- i) alle soorten leningen;
- ii) de aanvaarding van garanties en verbintenissen van buitenlandse kredietinstellingen door binnenlandse rechtspersonen en eenmanszaken;
- iii) de verstrekking en doorgifte van financiële informatie, en de verwerking van financiële gegevens en de bijbehorende software door verleners van andere financiële diensten, en
- iv) adviesdiensten en andere ondersteunende financiële diensten met betrekking tot bankdiensten en andere financiële diensten zoals beschreven in punt a), onder ii,) van de definitie van bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen) in artikel 8.59 van afdeling E, onderafdeling 5, met uitzondering van bemiddeling zoals beschreven in dat punt.

Voorbehoud nr. 17 — Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening

Sector:	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
Bedrijfstakkenclassificatie:	CPC 93, 931, andere dan 9312, deel van 93191, 9311, 93192, 93193, 93199
Type voorbehoud:	Markttoegang Nationale behandeling Meestbegunstigingsbehandeling Hoger management en raden van bestuur Verbod op prestatie-eisen
Afdeling:	Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

- a) **Gezondheidsdiensten — ziekenhuisdiensten, ambulancediensten, diensten op het gebied van intramurale gezondheidszorg (CPC 93, 931, andere dan 9312, deel van 93191, 9311, 93192, 93193, 93199)**

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, verbod op prestatie-eisen, hoger management en raden van bestuur:

De EU: Voor de verlening van alle gezondheidsdiensten waarvoor enige vorm van overheidsfinanciering of staatssteun wordt ontvangen en die derhalve niet worden geacht particulier gefinancierd te zijn.

De EU: Voor alle particulier gefinancierde gezondheidsdiensten, andere dan particulier gefinancierde ziekenhuisdiensten, ambulancediensten en diensten op het gebied van intramurale gezondheidszorg andere dan verpleging in een ziekenhuis. De participatie van particuliere marktdeelnemers in het netwerk van particulier gefinancierde gezondheidszorg kan afhankelijk worden gesteld van concessies die op niet-discriminerende basis worden verleend. Er kan een onderzoek naar de economische behoefte worden uitgevoerd. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande instellingen en de gevolgen daarvoor, de vervoersinfrastructuur, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding en potentiële nieuwe werkgelegenheid.

Dit voorbehoud geldt niet voor de verlening van alle gezondheidsdiensten door vrijeberoepsbeoefenaren, met inbegrip van de diensten van artsen, tandartsen, verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, paramedisch personeel en psychologen, die onder andere voorbehouden vallen (CPC 931 behalve 9312, deel van 93191).

In **AT, PL** en **SI**: De verlening van particulier gefinancierde ambulancediensten (CPC 93192).

In **BE** en **UK**: De vestiging van particulier gefinancierde ambulancediensten en diensten op het gebied van intramurale gezondheidszorg andere dan verpleging in een ziekenhuis (CPC 93192, 93193).

In **BG, CY, CZ, FI, MT** en **SK**: De verlening van particulier gefinancierde ziekenhuisdiensten, ambulancediensten en diensten op het gebied van intramurale gezondheidszorg andere dan verpleging in een ziekenhuis (CPC 9311, 93192, 93193).

In **FI**: De levering van andere gezondheidsdiensten (CPC 93199).

Bestaande maatregelen:

CZ: Wet nr. 372/2011 Sb. inzake gezondheidszorgdiensten en de voorwaarden voor de verstrekking ervan.

FI: Laki yksityisestä terveydenhuollosta (Wet inzake de particuliere gezondheidszorg) (152/1990).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen:

In **DE**: Het Duitse socialezekerheidsstelsel, waarin diensten kunnen worden verleend door verschillende ondernemingen of entiteiten waarbij sprake is van een zekere mate van concurrentie, zodat die diensten dus niet "uitsluitend in het kader van de uitoefening van overheidsgezag verrichte diensten" zijn. Het recht om in het kader van een bilaterale handelsovereenkomst een betere behandeling toe te kennen met betrekking tot de verlening van gezondheidsdiensten en maatschappelijke diensten (CPC 93).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **DE**: De nationale eigendom van particulier gefinancierde en door het Duitse leger geëxploiteerde ziekenhuizen.

Het recht om andere belangrijke, particulier gefinancierde ziekenhuizen te nationaliseren (CPC 93110).

In **FR**: De verlening van particulier gefinancierde diensten op het gebied van laboratoriumonderzoeken en -proeven.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FR**: De verlening van particulier gefinancierde diensten op het gebied van laboratoriumonderzoeken en -proeven (deel van CPC 9311).

Bestaande maatregelen:

FR: Artikelen L 6213-1 tot en met 6213-6 van de Code de la Santé Publique.

b) Gezondheidszorg en maatschappelijke diensten, waaronder pensioenverzekering

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**, met uitzondering van **HU**: Vestiging of fysieke aanwezigheid op haar grondgebied vereisen van dienstverleners en de grensoverschrijdende verlening beperken van gezondheidsdiensten van buiten haar grondgebied, de grensoverschrijdende verlening van maatschappelijke diensten van buiten haar grondgebied, alsmede activiteiten of diensten die onderdeel zijn van een wettelijke pensioenregeling of een wettelijk stelsel van sociale zekerheid. Dit voorbehoud geldt niet voor de verlening van alle gezondheidsdiensten door vrije-beroepsbeoefenaren, met inbegrip van de diensten van artsen, tandartsen, verloskundigen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, paramedisch personeel en psychologen, die onder andere voorbehouden vallen (CPC 931 met uitzondering van 9312, deel van 93191).

In **HU**: De grensoverschrijdende verlening van buiten het Hongaarse grondgebied van alle ziekenhuisdiensten, ambulancediensten en diensten op het gebied van intramurale gezondheidszorg, andere dan verpleging in een ziekenhuis, die overheidsfinanciering krijgen (CPC 9311, 93192, 93193).

c) Maatschappelijke diensten, waaronder pensioenverzekering

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen:

De **EU**: De verlening van alle maatschappelijke diensten waarvoor enige vorm van overheidsfinanciering of staatssteun wordt ontvangen en die derhalve niet worden geacht particulier gefinancierd te zijn, en activiteiten of diensten die onderdeel zijn van een wettelijke pensioenregeling of een wettelijk stelsel van sociale zekerheid. De participatie van particuliere marktdeelnemers in het netwerk van particulier gefinancierde sociale diensten kan afhankelijk worden gesteld van concessies die op niet-discriminerende basis worden verleend. Er kan een onderzoek naar de economische behoefte worden uitgevoerd. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande instellingen en de gevolgen daarvoor, de vervoersinfrastructuur, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding en potentiële nieuwe werkgelegenheid.

In **BE, CY, DE, DK, EL, ES, FR, IE, IT, PT**, en **UK**: De verlening van particulier gefinancierde maatschappelijke diensten, andere dan diensten in verband met herstellingsoorden, verpleeghuizen en bejaardentehuizen.

In **CZ, FI, HU, MT, PL, RO, SK**, en **SI**: De verlening van particulier gefinancierde maatschappelijke diensten.

In **DE**: Het Duitse sociaalzekerheidsstelsel, waarin diensten worden verleend door verschillende ondernemingen of entiteiten waarbij sprake is van een zekere mate van concurrentie, zodat die diensten dus niet onder de definitie van de "uitsluitend in het kader van de uitoefening van overheidsgezag verrichte diensten" hoeven te vallen.

Bestaande maatregelen:

FI: Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (Wet inzake particuliere maatschappelijke diensten) (922/2011).

IE: Health Act 2004 (S. 39), en
Health Act 1970 (zoals gewijzigd –S.61A).

IT: Wet 833/1978 inzake de instelling van het stelsel van openbare gezondheidszorg;
Wetsbesluit 502/1992 inzake de organisatie van en de discipline in de gezondheidszorg, en
Wet 328/2000 inzake de hervorming van de sociale diensten.

Voorbehoud nr. 18 — Diensten in verband met toerisme en reizen

Sector: Diensten van toeristengidsen, gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 7472

Type voorbehoud: Nationale behandeling
Meestbegunstigingsbehandeling

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — nationale behandeling:

In **FR**: De nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie vereisen voor personen die op zijn grondgebied diensten als reisgids verlenen.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — meestbegunstigingsbehandeling:

In **LT**: Voor zover Japan onderdanen van Litouwen toestaat gidsdiensten te verrichten, zal Litouwen onderdanen van Japan toestaan om onder dezelfde voorwaarden gidsdiensten te verlenen.

Vorbehoud nr. 19 — Cultuur, sport en recreatie

Sector: Cultuur, sport en recreatie

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 962, 963, 9619, 964

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Hoger management en raden van bestuur

Verbod op prestatie-eisen

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende
handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Bibliotheken, archieven, musea en overige culturele diensten (CPC 963)

De EU, met uitzondering van AT en, voor investeringen, in LT: De verlening van bibliotheek-, archief-, museum- en andere cultuurdiensten.

In AT en LT: Een vergunning of concessie kan vereist zijn voor vestiging.

b) Amusement, theater, concerten en circussen (CPC 9619, 964 met uitzondering van 96492)

De EU, met uitzondering van AT en SE: De grensoverschrijdende verlening van amusementdiensten, met inbegrip van diensten op het gebied van theater, concerten, circussen en discotheken.

In CY, CZ, FI, MT, PL, RO, SI en SK: Met betrekking tot de verlening van amusementdiensten, met inbegrip van diensten op het gebied van theater, concerten, circussen en discotheken.

In **BG**: De verlening van de volgende amusementdiensten: circussen, pretparken en dergelijke attracties, ballrooms, discotheken en dansscholen, en andere amusementsdiensten.

In **EE**: De verlening van andere amusementdiensten behalve voor bioscoopzalen.

In **LT** en **LV**: De verlening van alle amusementdiensten behalve diensten in verband met de exploitatie van bioscoopzalen.

In **CY, CZ, LV, PL, RO** en **SK**: De grensoverschrijdende verlening van sport- en andere recreatiediensten.

c) Nieuws- en persagentschappen (CPC 962)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **FR**: De buitenlandse participatie in bestaande ondernemingen die publicaties in het Frans uitgeven, mag niet meer bedragen dan 20 % van het kapitaal van of de stemrechten in de onderneming. De vestiging van Japanse persagentschappen is onderworpen aan voorwaarden die zijn vastgesteld in de nationale regelgeving. Voor de vestiging van persagentschappen door buitenlandse investeerders is wederkerigheid vereist.

Bestaande maatregelen:

FR: Ordonnance n° 45-2646 du 2 novembre 1945 portant réglementation provisoire des agences de presse, en

Loi n° 86-897 du 1 août 1986 portant réforme du régime juridique de la presse.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **HU:** Voor de verlening van diensten van nieuws- en persagentschappen.

d) Gok- en weddiensten (CPC 96492)

De **EU**, met uitzondering van **MT**: Het aanbieden van gokspelen, die erin bestaan dat geld wordt ingezet bij kansspelen, met inbegrip van loterijen, krasloten, gokken in casino's, goksalons of vergunninghoudende etablissementen, weddiensten, bingodiensten en gokdiensten die worden geëxploiteerd door en ten behoeve van liefdadigheidsinstellingen en organisaties zonder winstoogmerk.

Dit voorbehoud is niet van toepassing op vaardigheidsspelen, kansspelautomaten die geen prijzen uitkeren of dat alleen doen in de vorm van gratis spelletjes, en promotionele spelen die uitsluitend strekken tot het bevorderen van de verkoop van goederen of diensten die niet onder deze uitsluiting vallen.

Voorbehoud nr. 20 — Vervoer en hulpdiensten in verband met vervoer

Sector: Vervoer

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Meestbegunstigingsbehandeling

Verbod op prestatie-eisen

Hoger management en raden van bestuur

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Zeevervoer — elke andere commerciële activiteit die vanaf een schip wordt verricht

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU: De nationaliteit van de bemanningsleden van een zee- of binnenschip.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling, hoger management en raden van bestuur:

De EU, met uitzondering van LV en MT: Met het oog op de registratie van een schip en de exploitatie van een vloot onder de vlag van de staat van vestiging (alle vanaf een zeeschip uitgevoerde commerciële activiteiten, met inbegrip van visserij, aquacultuur en diensten in verband met visserij; internationaal personen- en vrachtvervoer (CPC 721), en hulpdiensten voor zeevervoer).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**: Met betrekking tot Japan, wanneer een maatregel die door Japan is genomen of waartoe door Japan is besloten het reeds uit de Europese Unie beperkt of verbiedt Japanse havens te betreden of vracht in Japan te laden en te lossen.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **MT**: Exclusieve rechten voor de maritieme verbinding van Malta met het Europese vasteland via Italië (CPC 7213, 7214, deel van 742, 745, deel van 749).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **SK**: Buitenlandse investeerders moeten hun hoofdkantoor in Slowakije hebben om een vergunning voor het verlenen van een dienst te kunnen aanvragen (CPC 722).

b) Hulpdiensten voor zeevervoer

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**: De verlening van loods- en aan- en afmeerdiensten. Voor alle duidelijkheid: ongeacht de criteria die kunnen gelden voor de registratie van schepen in een lidstaat van de Europese Unie, behoudt de Europese Unie zich het recht voor om te bepalen dat alleen schepen die in de nationale registers van de lidstaten van de Europese Unie zijn ingeschreven, loods- en aan- en afmeerdiensten mogen verlenen (CPC 7452).

De **EU**, met uitzondering van **LT** en **LV**: Alleen vaartuigen die onder de vlag van een lidstaat van de Europese Unie varen, mogen duw- en sleepdiensten verlenen (CPC 7214).

In **LT**: Alleen rechtspersonen uit Litouwen of rechtspersonen uit een lidstaat van de Europese Unie met een filiaal in Litouwen die beschikken over een certificaat dat is afgegeven door de Litouwse administratie voor maritieme veiligheid mogen loods-, aan- en afmeer- en duw- en sleepdiensten verlenen (CPC 7214).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **BE**: Vrachtbehandeling mag alleen worden verricht door geaccrediteerde werknemers die mogen werken in bij koninklijk besluit aangewezen havengebieden (CPC 741).

Bestaande maatregelen:

BE: Wet van 8 juni 1972 betreffende de havenarbeid;

Koninklijk besluit van 12 januari 1973 tot oprichting en tot vaststelling van de benaming en van de bevoegdheid van het Paritair Comité voor het havenbedrijf;

Koninklijk besluit van 4 september 1985 houdende erkenning van een werkgeversorganisatie (Antwerpen);

Koninklijk besluit van 29 januari 1986 houdende erkenning van een werkgeversorganisatie (Gent);

Koninklijk besluit van 10 juli 1986 houdende erkenning van een werkgeversorganisatie (Zeebrugge);

Koninklijk besluit van 1 maart 1989 houdende erkenning van een werkgeversorganisatie (Oostende), en

Koninklijk besluit van 5 juli 2004 betreffende de erkenning van havenarbeiders in de havengebieden die onder het toepassingsgebied vallen van de wet van 8 juni 1972 betreffende de havenarbeid, zoals gewijzigd.

c) Vervoer over binnenwateren en hulpdiensten voor vervoer over binnenwateren

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling:

De EU: Personen- en vrachtvervoer over binnenwateren (CPC 722), en hulpdiensten voor vervoer over binnenwateren.

Voor alle duidelijkheid: dit voorbehoud geldt ook voor de verlening van cabotagediensten op binnenwateren (CPC 722).

d) Vervoer per spoor en hulpdiensten voor vervoer per spoor

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In EU: Personen- en vrachtvervoer per spoor (CPC 711).

In **FI**: Voor grensoverschrijdend vervoer per spoor. Met betrekking tot het opzetten van diensten voor reizigersvervoer per spoor zijn tot 2017 in de agglomeratie Helsinki en tot 2019 elders exclusieve rechten verleend (aan VR Group, die voor 100 procent in handen is van de staat), en deze kunnen worden verlengd (CPC 7111, 7112).

In **LT**: Voor onderhoud en reparatie van spoorwagematerieel bestaat een staatsmonopolie (CPC 86764, 86769, deel van 8868).

In **SE** (alleen voor markttoegang): Voor het onderhoud en de reparatie van spoorwagematerieel wordt een onderzoek naar de economische behoefte uitgevoerd wanneer een investeerder zijn eigen terminalinfrastructuurfaciliteiten wil opzetten. Belangrijkste criteria: beschikbare ruimte en capaciteit (CPC 86764, 86769, deel van 8868).

Bestaande maatregelen:

FI: Rautatielaki (Wet inzake de spoorwegen) (304/2011).

SE: Wet inzake de ruimtelijke ordening en de bouwsector (2010:900).

e) Wegvervoer (personenvervoer, vrachtwagenvervoer, internationaal vervoer per vrachtwagen) en hulpdiensten voor wegvervoer

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU:

- i) vestiging vereisen en de grensoverschrijdende verlening van wegvervoersdiensten beperken (CPC 712);
- ii) de verlening beperken van cabotagediensten binnen een lidstaat van de Europese Unie door buitenlandse investeerders die in een andere lidstaat van de Europese Unie gevestigd zijn (CPC 712);
- iii) op taxidiensten in de Europese Unie kan een onderzoek naar de economische behoefte van toepassing zijn waarmee het aantal dienstverleners wordt beperkt. Belangrijkste criteria: de plaatselijke vraag als bedoeld in de toepasselijke wetgeving (CPC 71221).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **BE**: Een maximaal aantal vergunningen kan bij wet worden vastgelegd (CPC 71221).

Bestaande maatregelen:

EU: Verordening (EG) nr. 1071/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels betreffende de voorwaarden waaraan moet zijn voldaan om het beroep van wegvervoerondernemer uit te oefenen en tot intrekking van Richtlijn 96/26/EG van de Raad;

Verordening (EG) nr. 1072/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels voor toegang tot de markt voor internationaal goederenvervoer over de weg, en

Verordening (EG) nr. 1073/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels voor toegang tot de internationale markt voor touringcar- en autobusdiensten en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 561/2006.

In **IT**: Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de economische behoefte voor limousines. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande ondernemingen en de gevolgen daarvoor, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding, de gevolgen voor het verkeer en potentiële nieuwe werkgelegenheid.

Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de economische behoefte voor intercitybussen. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande ondernemingen en de gevolgen daarvoor, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding, de gevolgen voor het verkeer en potentiële nieuwe werkgelegenheid.

Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de economische behoefte voor diensten inzake goederenvervoer. Belangrijkste criteria: plaatselijke vraag (CPC 712).

Bestaande maatregelen:

IT: Wetsbesluit 285/1992 (Verkeersreglement en latere wijzigingen), artikel 85;

Wetsbesluit 395/2000, artikel 8 (personenvervoer over de weg);

Wet 21/1992 (Kaderwet inzake openbaar personenvervoer over de weg zonder dienstregeling);

Wet 218/2003, artikel 1 (personenvervoer met gehuurde bussen met chauffeur), en

Wet 151/1981 (Kaderwet inzake plaatselijk openbaar vervoer).

In **PT:** Wat personenvervoer betreft, wordt een onderzoek uitgevoerd naar de economische behoefte voor limousinediensten. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande ondernemingen en de gevolgen daarvoor, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding, de gevolgen voor het verkeer en potentiële nieuwe werkgelegenheid (CPC 712).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **LV**: Voor passagiers- en goederenvervoer is een vergunning vereist; deze wordt niet verleend voor in het buitenland geregistreerde voertuigen. Gevestigde ondernemingen zijn verplicht in Letland geregistreerde voertuigen te gebruiken (CPC 712).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: Voor passagiers- en goederenvervoer kunnen exclusieve rechten en vergunningen alleen worden toegekend aan onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie en aan rechtspersonen van de Europese Unie die hun hoofdkantoor in de Europese Unie hebben. Oprichting van een onderneming is verplicht. Natuurlijke personen moeten de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie hebben (CPC 712).

In **MT**: Voor openbare busdiensten: Het hele netwerk is voorwerp van een concessie waarin een openbaredienstverplichting is opgenomen om tegemoet te komen aan de behoeften van bepaalde sociale groepen (zoals studenten en ouderen) (CPC 712).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FI**: Voor wegvervoersdiensten is een vergunning vereist; deze wordt niet verleend voor in het buitenland geregistreerde voertuigen (CPC 712).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **FR**: Investeerders van buiten de Europese Unie mogen geen intercitybusdiensten verlenen (CPC 712).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **ES**: Wat personenvervoer betreft, wordt voor onder CPC 7122 vallende diensten een onderzoek naar de economische behoefte uitgevoerd. Belangrijkste criteria: lokale vraag. Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de economische behoefte voor intercitybussen. Belangrijkste criteria: het aantal bestaande ondernemingen en de gevolgen daarvoor, de bevolkingsdichtheid, de geografische spreiding, de gevolgen voor het verkeer en potentiële nieuwe werkgelegenheid.

In **SE**: Voor het onderhoud en de reparatie van wegvervoermaterieel wordt een onderzoek naar de economische behoefte uitgevoerd wanneer een investeerder zijn eigen terminalinfrastructuurfaciliteiten wil opzetten. Belangrijkste criteria: beschikbare ruimte en capaciteit (CPC 6112, 6122, 86764, 86769, deel van 8867).

In **SK**: Voor vrachtvervoer wordt een onderzoek naar de economische behoefte verricht. Belangrijkste criteria: plaatselijke vraag (CPC 712).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **BG**: Vestiging vereisen voor ondersteunende diensten voor wegvervoer (CPC 744).

Bestaande maatregelen:

EU: Verordening (EG) nr. 1071/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels betreffende de voorwaarden waaraan moet zijn voldaan om het beroep van wegvervoerondernemer uit te oefenen en tot intrekking van Richtlijn 96/26/EG van de Raad;

Verordening (EG) nr. 1072/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels voor toegang tot de markt voor internationaal goederenvervoer over de weg, en

Verordening (EG) nr. 1073/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels voor toegang tot de internationale markt voor touringcar- en autobusdiensten en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 561/2006.

FI: Laki kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä (Wet inzake het commerciële wegvervoer) 693/2006, en
Ajoneuvolaki (Voertuigenwet) 1090/2002.

SE: Wet inzake de ruimtelijke ordening en de bouwsector (2010:900).

f) Vervoer via de ruimte en huur van ruimtevaartuigen

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, verbod op prestatie-eisen, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU: Vervoersdiensten via de ruimte en de huur van ruimtevaartuigen (CPC 733, deel van 734).

g) Meestbegunstigingsvrijstellingen

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — meestbegunstigingsbehandeling:

i) Vervoer (cabotage), behalve zeevervoer

In FI: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten die in het buitenland geregistreerde voertuigen vrijstellen van het algemene verbod op het aanbieden van cabotagevervoer (met inbegrip van gecombineerd vervoer, weg en spoor) in Finland op basis van wederkerigheid (deel van CPC 711, deel van 712, deel van 722).

ii) Ondersteunende diensten in verband met zeevaart

In **BG**: Voor zover Japan Bulgaarse dienstverleners toestaat vrachtbehandelings- en opslagdiensten in zee- en rivierhavens te verlenen, met inbegrip van diensten in verband met containers en goederen in containers, zal Bulgarije Japanse dienstverleners onder dezelfde voorwaarden toestaan vrachtbehandelings- en opslagdiensten in zee- en rivierhavens te verlenen, met inbegrip van diensten in verband met containers en goederen in containers (deel van CPC 741, deel van 742).

iii) Verhuur of leasing van schepen

In **DE**: Het charteren van buitenlandse schepen door Duitse ingezetenen kan aan een wederkerigheidsvoorwaarde onderworpen zijn (CPC 7213, 7223, 83103).

iv) Weg- en spoorvervoer

De EU: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten inzake internationaal goederenvervoer over de weg (met inbegrip van gecombineerd vervoer — weg of spoor) en passagiersvervoer, gesloten tussen de Europese Unie of de lidstaten van de Europese Unie en een derde land (CPC 7111, 7112, 7121, 7122, 7123). Deze behandeling kan inhouden dat:

- de levering van de betrokken vervoersdiensten tussen de partijen bij de overeenkomst of over het grondgebied van die partijen, wordt voorbehouden aan of beperkt tot voertuigen die in een van de betrokken partijen¹ zijn geregistreerd, of
- voor dergelijke voertuigen belastingvrijstellingen voorzien zijn.

¹ Voor Oostenrijk is het deel van de meestbegunstigingsbehandelingsvrijstelling dat betrekking heeft op verkeersrechten van toepassing op alle landen waarmee bilaterale overeenkomsten inzake wegvervoer of andere overeenkomsten inzake wegvervoer zijn gesloten of in de toekomst in overweging kunnen worden genomen.

v) Vervoer over de weg

In **BG**: Maatregelen die overeenkomstig bestaande of toekomstige overeenkomsten worden toegepast, en die voorbehouden of beperkingen opleggen voor de verlening van dit soort vervoersdiensten en de voorwaarden daarvoor specificeren, inclusief doorvoervergunningen of preferentiële wegenbelastingen, op het grondgebied van Bulgarije of bij het overschrijden van de Bulgaarse grenzen (CPC 7121, 7122, 7123).

In **CZ**: Maatregelen die overeenkomstig bestaande of toekomstige overeenkomsten zijn genomen, en die voorbehouden of beperkingen opleggen voor de verlening van vervoersdiensten en operationele voorwaarden vaststellen, met inbegrip van doorvoervergunningen of preferentiële wegenbelastingen voor vervoersdiensten naar, in, door en vanuit Tsjechië naar de betrokken partijen (CPC 7121, 7122, 7123).

In **ES**: In Spanje kan toestemming voor de vestiging van een commerciële aanwezigheid worden geweigerd aan dienstverleners uit landen die Spaanse dienstverleners geen effectieve markttoegang verlenen (CPC 7123).

Bestaande maatregelen:

Ley 16/1987, de 30 de julio, de Ordenación de los Transportes Terrestres.

In **HR**: Maatregelen die uit hoofde van bestaande of toekomstige overeenkomsten worden toegepast, en die voorbehouden of beperkingen opleggen voor de verlening van vervoersdiensten en operationele voorwaarden vaststellen, met inbegrip van doorvoervergunningen of preferentiële wegenbelastingen voor vervoersdiensten naar, in, door en vanuit Kroatië naar de betrokken partijen (CPC 7121, 7122, 7123).

In **LT**: Maatregelen die overeenkomstig bilaterale overeenkomsten zijn genomen en die de bepalingen voor vervoersdiensten en operationele voorwaarden vaststellen, met inbegrip van bilaterale doorvoer- en andere vergunningen voor vervoersdiensten naar, door en uit het grondgebied van Litouwen naar de betrokken verdragsluitende partijen, alsook wegenbelastingen en -heffingen (CPC 7121, 7122, 7123).

In **SK**: Maatregelen die overeenkomstig bestaande of toekomstige overeenkomsten zijn genomen, en die voorbehouden of beperkingen opleggen voor de verlening van vervoersdiensten en operationele voorwaarden vaststellen, met inbegrip van doorvoervergunningen of preferentiële wegenbelastingen voor vervoersdiensten naar, in, door en vanuit Slowakije naar de betrokken verdragsluitende partijen (CPC 7121, 7122, 7123).

vi) Vervoer per spoor

In **BG**, **CZ** en **SK**: Voor bestaande of toekomstige overeenkomsten, en die verkeersrechten en operationele voorwaarden regelen, alsook de verlening van vervoersdiensten op het grondgebied van Bulgarije, Tsjechië en Slowakije en tussen de betrokken landen. (CPC 7111, 7112).

vii) Luchtvervoer — hulpdiensten voor luchtvervoer

De **EU**: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten inzake grondafhandelingsdiensten.

viii) Weg- en spoorvervoer

In **EE**: Toekenning van een gedifferentieerde behandeling op grond van bestaande of toekomstige bilaterale overeenkomsten inzake internationaal wegvervoer (met inbegrip van gecombineerd vervoer — weg of spoor) waarin de verlening van vervoersdiensten naar, in, door en vanuit Estland naar de betrokken partijen worden voorbehouden aan of beperkt tot voertuigen die in een van de partijen bij de overeenkomst zijn geregistreerd, en belastingvrijstelling is voorzien voor dergelijke voertuigen (deel van CPC 711, deel van 712, deel van 721).

ix) Alle personen- en vrachtvervoer met uitzondering van zee- en luchtvervoer

In **PL**: Voor zover Japan het verlenen van vervoersdiensten in en door het grondgebied van Japan door Poolse passagiers- en goederenvervoerders toestaat, zal Polen het verlenen van vervoersdiensten door Japanse passagiers- en goederenvervoerders in en door het grondgebied van Polen onder dezelfde voorwaarden toestaan.

Voorbehoud nr. 21 — Landbouw, visserij en water

Sector:	Landbouw, jacht, bosbouw; visserij, aquacultuur, diensten in verband met visserij; winning, zuivering en distributie van water
Bedrijfstakkenclassificatie:	ISIC rev 3.1 011, ISIC rev 3.1 012, ISIC rev 3.1 013, ISIC rev 3.1 014, ISIC rev 3.1 015, CPC 8811, 8812, 8813 met uitzondering van advies- en consultancydiensten; ISIC rev 3.1 0501, 0502, CPC 882
Type voorbehoud:	Markttoegang Nationale behandeling Meestbegunstigingsbehandeling Verbod op prestatie-eisen Hoger management en raden van bestuur
Afdeling:	Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De **EU** behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Landbouw, jacht en bosbouw

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **HR**: Activiteiten op het gebied van landbouw en jacht.

In **HU**: Landbouwactiviteiten (ISIC rev. 3.1 011, 3.1 012, 3.1 013, 3.1 014, 3.1 015, CPC 8811, 8812, 8813 met uitzondering van advies- en consultancydiensten).

Bestaande maatregelen:

HR: Wet op landbouwgrond (Staatsblad nr. 152/08, 25/09, 153/09, 21/10, 39/11 en 63/11), artikel 2.

b) Visserij, aquacultuur en diensten in verband met visserij (ISIC rev 3.1 0501, 0502, CPC 882)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU: Met name in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid en van visserijovereenkomsten met derde landen: de toegang tot en het gebruik van biologische hulpbronnen en visserijgronden in maritieme wateren die onder de soevereiniteit of de jurisdictie van lidstaten van de Europese Unie vallen, onder andere door:

- i) de aanlanding in havens van de Europese Unie van vangsten in de aan vaartuigen van Japan of van een derde land toegewezen subcontingenten te reguleren;
- ii) een minimumgrootte voor ondernemingen vast te stellen om zowel de ambachtelijke als de kustvisserij te behouden, of
- iii) krachtens bestaande of toekomstige bilaterale visserijovereenkomsten een gedifferentieerde behandeling toe te kennen aan Japan of een derde land.

Een commerciële visvergunning die het recht verleent om in de territoriale wateren van een lidstaat van de Europese Unie te vissen, mag enkel worden afgegeven aan vaartuigen die onder de vlag van een lidstaat van de Europese Unie varen.

De nationaliteit van de bemanning van een vissersvaartuig dat onder de vlag van een lidstaat van de Europese Unie vaart.

Het opzetten van aquacultuurinstallaties op zee of op land.

In **FR**: Onderdanen van landen die geen lid zijn van de Europese Unie kunnen niet participeren in kwekerijen voor vis, schaal- en schelpdieren of algen op Frans maritiem staatseigendom.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, meestbegunstigingsbehandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: In de mariene binnenwateren en de territoriale zee van Bulgarije mogen de levende rijkdommen van de zee en de binnenwateren uitsluitend worden gevangen door vaartuigen die onder Bulgaarse vlag varen. Een buitenlands schip mag in de exclusieve economische zone geen commerciële visserij bedrijven, behalve op basis van een overeenkomst tussen Bulgarije en de vlaggenstaat. Buitenlandse vissersschepen die door de exclusieve economische zone varen, mogen hun vistuig niet bedrijfsklaar houden.

c) Winning, zuivering en distributie van water

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De **EU**: Voor activiteiten inclusief diensten met betrekking tot de winning, zuivering en distributie van water voor huishoudens en industriële, commerciële en andere gebruikers, met inbegrip van de levering van drinkwater, en waterbeheer.

Voorbehoud nr. 22 — Energiegerelateerde activiteiten

Sector: Energieproductie en aanverwante diensten

Bedrijfstakkenclassificatie: ISIC rev 3.1 10, 1110, 12, 120, 1200, 13, 14, 232, 233, 2330, 40, 401, 4010, 402, 4020, deel van 4030, CPC 613, 62271, 63297, 7131, 71310, 742, 7422, deel van 88, 887.

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Verbod op prestatie-eisen

Hoger management en raden van bestuur

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

- a) **Energiediensten — algemeen (ISIC rev 3.1 10, 1110, 13, 14, 232, 40, 401, 402, deel van 403, 41; CPC 613, 62271, 63297, 7131, 742, 7422, 887 (met uitzondering van advies- en consultancydiensten))**

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU: Indien een lidstaat van de Europese Unie het toestaat dat een transmissiesysteem voor gas of elektriciteit of een pijpleidingsysteem voor aardolie en gas in buitenlandse handen is, met betrekking tot Japanse ondernemingen die onder zeggenschap staan van natuurlijke personen of ondernemingen uit een derde land dat goed is voor meer dan 5 procent van de invoer van aardolie, aardgas of elektriciteit door de Europese Unie, teneinde de energievoorziening van de Europese Unie als geheel of van een van de lidstaten van de Europese Unie veilig te stellen. Dit voorbehoud geldt niet voor advies- en consultancydiensten die worden verleend als diensten in verband met de distributie van energie.

Dit voorbehoud geldt niet voor **HR**, **HU** en **LT** (voor **LT** uitsluitend CPC 7131) met betrekking tot het vervoer van brandstoffen via pijpleidingen, noch voor **LV** met betrekking tot diensten in verband met de distributie van energie, noch voor **SI** met betrekking tot diensten in verband met de distributie van gas (ISIC rev. 3.1 401, 402, CPC 7131, 887 met uitzondering van advies- en consultancydiensten).

In **CY**: Voor de vervaardiging van geraffineerde aardolieproducten voor zover de investeerder onder zeggenschap staat van een natuurlijke of rechtspersoon uit een land van buiten de Europese Unie dat goed is voor meer dan 5 procent van de invoer in de Europese Unie van aardolie of aardgas, en voor de productie van gas, de distributie van gasvormige brandstoffen via leidingen voor eigen rekening, de productie, transmissie en distributie van elektriciteit, het vervoer van brandstoffen via pijpleidingen, diensten in verband met de distributie van elektriciteit en aardgas, met uitzondering van advies- en consultancydiensten, diensten inzake de groothandel in elektriciteit, de detailhandel in motorbrandstoffen, elektriciteit en gas (behalve flessengas) (ISIC rev. 3.1 232, 4010, 4020, CPC 613, 62271, 63297, 7131 en 887 met uitzondering van advies- en consultancydiensten).

In **FI**: De transmissie- en distributienetten en -systemen voor energie en voor stoom en warm water.

In **FI**: De kwantitatieve beperkingen in de vorm van monopolies of exclusieve rechten voor de invoer van aardgas en voor de productie en distributie van stoom en warm water. Momenteel zijn er natuurlijke monopolies en exclusieve rechten (ISIC rev. 3.1 40, CPC 7131, 887 met uitzondering van advies- en consultancydiensten).

In **FR**: De elektriciteits- en gastransmissiesystemen en het vervoer van olie en gas via pijpleidingen (CPC 7131).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: De energiedistributiediensten en diensten in verband met de distributie van energie (CPC 887 met uitzondering van consultancydiensten).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Voor energietransmissiediensten, met betrekking tot de rechtsvormen en de behandeling van publieke of particuliere marktdeelnemers waaraan België exclusieve rechten heeft toegekend. Vestiging binnen de Europese Unie is vereist (ISIC rev. 3.1 4010, CPC 71310).

In **BG**: Voor diensten in verband met de distributie van energie (deel van CPC 88).

In **PT**: Voor de productie, transmissie en distributie van elektriciteit, de productie van gas, het vervoer van brandstoffen via pijpleidingen, de groothandel in elektriciteit, de detailhandel in elektriciteit en gas (behalve flessengas) en diensten in verband met de distributie van elektriciteit en aardgas. Concessies voor de elektriciteits- en de gassector worden uitsluitend toegekend aan vennootschappen waarvan het hoofdkantoor en het daadwerkelijke management zich in Portugal bevinden (ISIC rev. 3.1 232, 4010, 4020, CPC 7131, 7422, 887 met uitzondering van advies- en consultancydiensten).

In **SK**: Een vergunning is vereist voor de productie, transmissie en distributie van elektriciteit, de productie van gas en de distributie van gasvormige brandstoffen, de productie en distributie van stoom en warm water, het vervoer van brandstoffen via pijpleidingen, de groothandel en de detailhandel in elektriciteit, stoom en warm water, en diensten in verband met de distributie van energie, met inbegrip van diensten op het gebied van energie-efficiëntie, energiebesparing en energieaudits. Er wordt een onderzoek naar de economische behoefte uitgevoerd, waarbij de aanvraag alleen kan worden geweigerd als de markt verzadigd is. Een vergunning voor al deze activiteiten kan alleen worden verleend aan een natuurlijk persoon met vaste verblijfplaats in een lidstaat van de Europese Unie of de EER of aan een rechtspersoon die in de Europese Unie of de EER gevestigd is (ISIC rev. 3.1 4010, 4020, 4030, CPC 7131).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Behalve als het gaat om de winning van metaalertsen en andere delfstoffen kan aan buitenlandse ondernemingen die onder zeggenschap staan van natuurlijke personen of ondernemingen uit een derde land dat goed is voor meer dan 5 procent van de invoer in de Europese Unie van aardolie, aardgas of elektriciteit, worden verboden zeggenschap over die activiteit te verkrijgen. Oprichting van een onderneming is verplicht (geen filiaal) (ISIC rev. 3.1 10, 1110, 13, 14, 232, deel van 4010, deel van 4020, deel van 4030).

Bestaande maatregelen:

EU: Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG, en

Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG.

BG: Energiewet.

CY: Wetten tot regeling van de elektriciteitsmarkt van 2003, Wet 122(I)/2003 zoals gewijzigd bij de Wetten 239(I)/2004, 143(I)/2005, 173(I)/2006, 92(I)/2008, 211(I)/2012, 206(I)/2015 en 18(I)/2017;

Wetten tot regulering van de gasmarkt van 2004 tot 2007;

Wet inzake aardolie (pijpleidingen); hoofdstuk 273 van de Grondwet van de Republiek Cyprus;

Wet inzake aardolie L.64(I)/1975, en

Wetten inzake de specificaties voor aardolie en brandstoffen van 2003 tot 2009.

FI: Maakaasumarkkinalaki (Wet inzake de aardgasmarkt) (508/2000), en
Sähkömarkkinalaki (Wet inzake de elektriciteitsmarkt) (386/1995).

FR: Energiewetboek (L111-5, L111-53).

PT: Wetsbesluit 230/2012 en Wetsbesluit 231/2012, 26 oktober — aardgas;
Wetsbesluit 215-A/2012 en Wetsbesluit 215-B/2012, 8 oktober — elektriciteit, en
Wetsbesluit 31/2006, 15 februari — ruwe olie/aardolieproducten.

SK: Wet 51/1988 inzake mijnbouw, explosieven en administratie van mijnen door de staat;
Wet 569/2007 inzake geologische activiteiten, artikel 5;
Wet 251/2012 inzake energie, artikelen 6 en 7, en
Wet 657/2004 inzake thermische energie, artikel 5.

b) Elektriciteit (ISIC rev. 3.1 40, 401; CPC 62271, 887 (met uitzondering van advies- en consultancydiensten))

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FI**: De invoer van elektriciteit. Met betrekking tot grensoverschrijdende handel, groothandel en detailhandel in elektriciteit.

In **FR**: Enkel bedrijven waarvan 100 procent van het kapitaal in handen is van de Franse staat, een andere overheidsinstantie of Electricité de France (EDF) mogen eigenaar zijn van elektriciteitstransmissie- of distributiesystemen en die exploiteren.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BG**: Voor de productie van elektriciteit en de productie van warmte.

In **PT**: De transmissie en distributie van elektriciteit gebeurt via exclusieve openbaredienstconcessies.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Een individuele vergunning voor de productie van 25 MW elektriciteit vereist vestiging in de Europese Unie of in een andere staat waar een regeling geldt die vergelijkbaar is met die van Richtlijn 96/92/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 1996 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit, en met de economie waarvan de onderneming een effectief en bestendig verband heeft.

De offshore productie van elektriciteit op het offshore grondgebied van België is voorwerp van een concessie en onderworpen aan de verplichting een joint venture te hebben met een onderneming uit een lidstaat van de Europese Unie of met een buitenlandse onderneming uit een land waar een regeling geldt die vergelijkbaar is met die van richtlijn 2003/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2003 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en houdende intrekking van Richtlijn 96/92/EG, met name wat de voorwaarden voor de vergunningverlening en de selectie betreft. Bovendien moet de onderneming haar hoofdbestuur of haar maatschappelijke zetel hebben in een lidstaat van de Europese Unie of in een land dat aan bovengenoemde criteria voldoet en met de economie waarvan zij een effectief en bestendig verband heeft.

Voor de aanleg van elektrische leidingen die de offshore productie aansluiten op het transmissienetwerk van Elia is een vergunning vereist, en de onderneming moet voldoen aan de hiervoor genoemde voorwaarden, met uitzondering van het vereiste inzake een joint venture.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — nationale behandeling:

In **BE**: Voor de levering van elektriciteit door een tussenpersoon met in België gevestigde afnemers die zijn aangesloten op het nationale net of op een directe lijn met een nominale spanning van meer dan 70 000 volt, is een vergunning vereist. Die vergunning kan alleen worden afgegeven aan een in de EER gevestigde natuurlijke of rechtspersoon.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **FR**: Voor de productie van elektriciteit.

Bestaande maatregelen:

BE: Koninklijk besluit van 11 oktober 2000 tot vaststelling van de criteria en de procedure voor toekenning van individuele vergunningen voorafgaand aan de aanleg van directe lijnen; Koninklijk besluit van 20 december 2000 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden, in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, en Koninklijk besluit van 12 maart 2002 betreffende de nadere regels voor het leggen van kabels die in de territoriale zee of het nationaal grondgebied binnenkomen of die geplaatst of gebruikt worden in het kader van de exploratie van het continentaal plat, de exploitatie van de minerale rijkdommen en andere niet-levende rijkdommen daarvan of van de werkzaamheden van kunstmatige eilanden, installaties of inrichtingen die onder Belgische rechtsmacht vallen.

FI: Maakaasumarkkinalaki (Wet inzake de aardgasmarkt) (508/2000), en
Sähkömarkkinalaki (Wet inzake de elektriciteitsmarkt) 588/2013FR: Energiewetboek
(L111-5, L111-53).

PT: Wetsbesluit 215-A/2012, en
Wetsbesluit 215-B/2012, 8 oktober — elektriciteit.

- c) **Brandstoffen, gas, ruwe olie of aardolieproducten (ISIC rev. 3.1 232, 40, 402; CPC 613, 62271, 63297, 7131, 71310, 742, 7422, deel van 88, 887 (met uitzondering van advies- en consultancydiensten))**

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **FI:** Het recht om met het oog op de energiezekerheid de zeggenschap over of eigendom van een terminal voor vloeibaar aardgas (lng) door buitenlandse particulieren of ondernemingen te verbieden (met inbegrip van die delen van de lng-terminal die dienen voor de opslag en hervergassing van lng).

In **FR**: Enkel bedrijven waarvan 100 procent van het kapitaal in handen is van de Franse staat, een andere overheidsinstantie of ENGIE mogen om redenen van nationale energiezekerheid eigenaar zijn van gastransmissie- of distributiesystemen en die exploiteren.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Voor de opslag van gas, met betrekking tot de rechtsvormen en de behandeling van publieke of particuliere marktdeelnemers waaraan België exclusieve rechten heeft toegekend. Vestiging binnen de Europese Unie is vereist voor de opslag van gas (deel van CPC 742).

In **BG**: Voor het vervoer via pijpleidingen en de opslag van aardolie en aardgas, met inbegrip van transmissie (CPC 71310, deel van CPC 742).

In **PT**: Voor de grensoverschrijdende verlening van diensten inzake de opslag van via pijpleidingen vervoerde brandstoffen (aardgas). Bovendien worden concessies voor de transmissie, distributie en ondergrondse opslag van aardgas en voor de terminals voor de aanlanding, opslag en hervergassing van lng na openbare aanbestedingen gegund via contracten (CPC 7131, CPC 7422).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **BE**: Voor het vervoer van aardgas en andere brandstoffen via pijpleidingen is een vergunning vereist. Een vergunning kan alleen worden verleend aan een natuurlijke of rechtspersoon die is gevestigd in een lidstaat van de Europese Unie (overeenkomstig artikel 3 van het KB van 14 mei 2002).

Als de vergunning wordt aangevraagd door een onderneming:

- i) moet de onderneming zijn opgericht overeenkomstig de Belgische wetgeving, de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Unie of van een derde land dat zich ertoe heeft verbonden een regeling te handhaven die gelijkaardig is aan de gemeenschappelijke vereisten van Richtlijn 98/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas, en

- ii) moet de onderneming beschikken over een administratieve zetel, een hoofdvestiging of een maatschappelijke zetel binnen een lidstaat van de Europese Unie of een derde land dat zich ertoe heeft verbonden een regeling te handhaven die gelijkaardig is aan de gemeenschappelijke vereisten van Richtlijn 98/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas, op voorwaarde dat de activiteit van deze vestiging of maatschappelijke zetel een effectief en bestendig verband heeft met de economie van het betrokken land (CPC 7131).

In **BE**: In het algemeen is voor de levering van aardgas aan in België gevestigde afnemers (dit zijn zowel distributiebedrijven als consumenten met een totaal gecombineerd verbruik van gas uit alle leveringsbronnen van ten minste een miljoen kubieke meter per jaar) een individuele vergunning van de minister vereist, behalve wanneer de leverancier een distributiebedrijf is dat zijn eigen distributienet gebruikt. Een dergelijke vergunning kan alleen worden afgegeven aan een natuurlijke of rechtspersoon die gevestigd is in een lidstaat van de Europese Unie.

In **CY**: Voor de grensoverschrijdende verlening van diensten inzake de opslag van via pijpleidingen vervoerde brandstoffen en de detailhandel in stookolie en flessengas anders dan per postorder (CPC 613, CPC 62271, CPC 63297, CPC 7131, CPC 742).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **HU**: Voor het verlenen van diensten inzake vervoer via pijpleidingen is vestiging vereist. Diensten kunnen worden verleend via een door de staat of de lokale overheid toegekend concessiecontract. De verlening van deze dienst is geregeld bij de Hongaarse wet inzake concessies (CPC 7131).

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **LT**: Voor het vervoer van brandstoffen via pijpleidingen en hulpdiensten voor het vervoer van goederen andere dan brandstof via pijpleidingen.

Bestaande maatregelen:

BE: Koninklijk besluit van 14 mei 2002 betreffende de vervoersvergunning voor gasachtige producten en andere door middel van leidingen, en

Wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen (artikel 8.2).

BG: Energiewet.

CY: Wet tot regeling van de elektriciteitsmarkt van 2003, Wet 122(I)/2003 zoals gewijzigd bij de Wetten 239(I)/2004, 143(I)/2005, 173(I)/2006, 92(I)/2008, 211(I)/2012, 206(I)/2015 en 18(I)/2017;

Wetten tot regeling van de gasmarkt van 2004 tot 2007;

Wet inzake aardolie (pijpleidingen); hoofdstuk 273 van de Grondwet van de Republiek Cyprus;

Wet inzake aardolie L.64(I)/1975, en

Wetten inzake de specificaties voor aardolie en brandstoffen van 2003 tot 2009.

FI: Maakaasumarkkinalaki (Wet inzake de aardgasmarkt) (508/2000).

FR: Energiewetboek (L111-5, L111-53).

HU: Wet XVI van 1991 inzake concessies.

LT: Wet van de Republiek Litouwen van 10 oktober 2000 inzake aardgas, nr. VIII-1973.

PT: Wetsbesluit 230/2012 en Wetsbesluit 231/2012, 26 oktober — aardgas;

Wetsbesluit 215-A/2012 en Wetsbesluit 215-B/2012, 8 oktober — elektriciteit, en

Wetsbesluit 31/2006, 15 februari — ruwe olie/aardolieproducten.

d) Kernenergie (ISIC rev. 3.1 12, 3.1 23, 120, 1200, 233, 2330, 40, deel van 4010, CPC 887)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **DE**: Voor de productie, de verwerking of het vervoer van nucleair materiaal en de opwekking of distributie van kernenergie.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **AT** en **FI**: Voor de productie, de verwerking of het vervoer van nucleair materiaal en de opwekking of distributie van kernenergie.

In **BE**: Voor de productie, de verwerking of het vervoer van nucleair materiaal en de opwekking of distributie van kernenergie.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen:

In **HU** en **SE**: Voor de verwerking van kernbrandstof en de productie van elektriciteit met kernenergie.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur:

In **BG**: Voor de verwerking van splijt- en fusiestoffen of materialen waaruit deze worden verkregen, alsmede de handel daarin, het onderhoud en herstel van apparatuur en systemen voor kernenergieproductiefaciliteiten, het vervoer daarvan en van het afval dat ontstaat bij hun verwerking, het gebruik van ioniserende straling, en alle andere diensten met betrekking tot het gebruik van kernenergie voor vreedzame doeleinden (waaronder ingenieurs- en adviesdiensten, diensten met betrekking tot software enz.).

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling:

In **FR**: Deze activiteiten moeten in overeenstemming zijn met de verplichtingen van de overeenkomst tussen Euratom en Japan.

Bestaande maatregelen:

AT: Bundesverfassungsgesetz für ein atomfreies Österreich (Federale constitutionele wet betreffende een kernvrij Oostenrijk), BGBl. I nr. 149/1999.

BG: Wet inzake het veilige gebruik van kernenergie.

FI: Ydinenergialaki (Wet inzake kernenergie) (990/1987).

HU: Wet CXVI van 1996 inzake kernenergie, en
Regeringsbesluit nr. 72/2000 inzake kernenergie.

SE: Het Zweedse milieuwetboek (1998:808), en
Wet inzake activiteiten op het gebied van nucleaire technologie (1984:3).

Voorbehoud nr. 23 — Overige diensten, niet elders ingedeeld

Sector: Overige diensten, niet elders ingedeeld

Bedrijfstakkenclassificatie: CPC 9703, deel van CPC 612, deel van CPC 621, deel van CPC 625, deel van 85990

Type voorbehoud: Markttoegang

Nationale behandeling

Meestbegunstigingsbehandeling

Verbod op prestatie-eisen

Hoger management en raden van bestuur

Afdeling: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Omschrijving:

De EU behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de volgende diensten:

a) Diensten op het gebied van begrafenis, crematie en lijkbezorging (CPC 9703)

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang:

In **FI**: Diensten van crematoria en exploitatie/onderhoud van begraafplaatsen en kerkhoven mogen alleen worden uitgevoerd door de staat, gemeenten, parochies, religieuze gemeenschappen en stichtingen of verenigingen zonder winstoogmerk.

In **PT**: Voor de verlening van diensten op het gebied van begrafenis en lijkbezorging is commerciële aanwezigheid vereist. Om als technisch manager te werken voor entiteiten die diensten verlenen op het gebied van begrafenis en lijkbezorging, is de nationaliteit van een lidstaat van de EER vereist.

In **SE**: Het monopolie op diensten op het gebied van crematie en begrafenis ligt bij de Zweedse Kerk of een lokale overheid.

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling,
hoger management en raden van bestuur en grensoverschrijdende handel in diensten —
markttoegang, nationale behandeling:

In **DE**: Alleen publiekrechtelijke rechtspersonen kunnen een begraafplaats openhouden. De oprichting en de exploitatie van begraafplaatsen en diensten in verband met begrafenissen zijn dienstverrichtingen van de overheid.

In **SI**: Diensten op het gebied van begrafenis, crematie en lijkbezorging.

Bestaande maatregelen:

FI: Hautaustoimilaki (Begrafeniswet) (457/2003).

PT: Wetsbesluit nr. 10/2015 van 16 januari.

SE: Begravningslag (1990:1144).

b) Overige zakelijke diensten

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **CZ**: Voor het verlenen van veilingdiensten is in Tsjechië een vergunning vereist. Voor het verkrijgen van een vergunning (voor het verlenen van veilingdiensten in verband met vrijwillige openbare verkopen) moet een onderneming in Tsjechië zijn opgericht en moet een natuurlijke persoon een verblijfsvergunning hebben; tevens moeten de onderneming of de natuurlijke persoon zijn ingeschreven in het Tsjechische handelsregister (deel van CPC 612, deel van CPC 621, deel van CPC 625, deel van 85990).

Bestaande maatregelen:

CZ: Wet nr. 455/1991 Sb. inzake handelsvergunningen, en
Wet nr. 26/2000 Sb. inzake openbare verkopen.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

In **LT**: Het overheidsbedrijf "Infostruktura" heeft exclusieve rechten om de volgende diensten te verlenen: datatransmissie via beveiligde overheidsnetwerken voor datatransmissie, toekenning van internetadressen eindigend op "gov.lt", certificering van elektronische kassa's.

Bestaande maatregelen:

LT: Besluit nr. 756 van de regering van 28 mei 2002 inzake de goedkeuring van de standaardprocedure voor het vaststellen van prijzen en tarieven van goederen en diensten van monopolistische aard die worden geleverd door overheidsbedrijven en openbare instellingen die door ministeries, overheidsinstellingen en provinciegouverneurs zijn opgericht en met betrekking tot het werkgebied waarvan zij bevoegdheden uitoefenen.

Met betrekking tot grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang:

In **FI:** Vestiging in Finland of elders in de EER is vereist voor het verlenen van diensten voor elektronische identificatie.

Bestaande maatregelen:

FI: Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista 617/2009 (Wet inzake sterke elektronische identificatie- en vertrouwensdiensten 617/2009).

c) Nieuwe diensten

Met betrekking tot liberalisering van investeringen — markttoegang, nationale behandeling, hoger management en raden van bestuur, verbod op prestatie-eisen en grensoverschrijdende handel in diensten — markttoegang, nationale behandeling:

De EU: Voor nieuwe diensten die niet zijn ingedeeld in de voorlopige centrale productenclassificatie van de Verenigde Naties (CPC) van 1991.

Lijst van Japan

Algemene aantekeningen

1. Deze bevat, overeenkomstig de artikelen 8.12, 8.18 en 8.24, de voorbehouden van Japan met betrekking tot specifieke sectoren, subsectoren of activiteiten waarvoor Japan bestaande maatregelen kan handhaven, of nieuwe of strengere maatregelen kan vaststellen, die niet in overeenstemming zijn met de verplichtingen die voortvloeien uit:
 - a) artikel 8.7 of artikel 8.15;
 - b) artikel 8.8 of artikel 8.16;
 - c) artikel 8.9 of artikel 8.17;
 - d) artikel 8.10, of
 - e) artikel 8.11.

2. Elk voorbehoud bevat de volgende elementen:

- a) "sector" verwijst naar de algemene sector waarvoor het voorbehoud wordt gemaakt;
- b) "subsector" verwijst naar de specifieke sector waarvoor het voorbehoud wordt gemaakt;
- c) "bedrijfstakkenclassificatie" verwijst, waar van toepassing, en enkel om redenen van transparantie, naar de activiteit waarop het voorbehoud betrekking heeft overeenkomstig de interne of internationale bedrijfstakkenclassificaties;
- d) "betrokken verplichtingen" bepaalt de in punt 1 bedoelde verplichtingen waarvoor het voorbehoud wordt gemaakt;
- e) "omschrijving" geeft de reikwijdte aan van de onder het voorbehoud vallende sectoren, subsectoren of activiteiten, en
- f) "bestaande maatregelen", waarbij met het oog op de transparantie de bestaande maatregelen worden vermeld die gelden voor de onder het voorbehoud vallende sectoren, subsectoren of activiteiten.

3. Bij de interpretatie van een voorbehoud wordt met alle elementen van het voorbehoud rekening gehouden. Het element "omschrijving" heeft voorrang op alle andere elementen.
4. Met betrekking tot financiële diensten:
 - a) wordt het Japan om prudentiële redenen in het kader van artikel 8.65 niet belet maatregelen te nemen zoals niet-discriminerende beperkingen op de rechtsvormen van commerciële aanwezigheden; om dezelfde redenen wordt het Japan niet belet om voor de toelating van nieuwe financiële diensten tot de markt niet-discriminerende beperkingen op te leggen die in overeenstemming zijn met een regelgevend kader dat gericht is op de verwezenlijking van die prudentiële doelstellingen; in dit verband is het beleggingsondernemingen toegestaan om te handelen in effecten die in de desbetreffende wetten van Japan zijn gedefinieerd, en is het banken niet toegestaan in die effecten te handelen, tenzij dit in overeenstemming met die wetten is toegestaan, en
 - b) worden diensten die zonder actieve marketing van de dienstverlener op het grondgebied van de Europese Unie worden geleverd ten behoeve van een dienstafnemer in Japan beschouwd als diensten verleend onder punt d), onder ii), van artikel 8.2.

5. Met betrekking tot zeevervoer zijn maatregelen die gevolgen hebben voor cabotage in het zeevervoer niet opgenomen in deze lijst, aangezien zij ingevolge artikel 8.6, lid 2, onder a), zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van hoofdstuk 8, afdeling B, en ingevolge artikel 8.14, lid 2, onder a), van dat van hoofdstuk 8, afdeling C.
6. De wet- en regelgeving van Japan inzake spectrumbeschikbaarheid die van invloed is op verplichtingen uit hoofde van de artikelen 8.7 en 8.15, is niet opgenomen in deze lijst van Japan, rekening houdend met aanhangsel 6 van de Richtsnoeren voor het opstellen van lijsten van specifieke verbintenissen (WTO-document S/L/92 van 28 maart 2001).
7. Voor de toepassing van de lijst van Japan in deze bijlage wordt onder "JSIC" verstaan de "Japan Standard Industrial Classification" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Communicatie, zoals herzien op 30 oktober 2013.

1 Sector: Alle sectoren

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikel 8.7)
Nationale behandeling (artikel 8.8)
Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen

1. Bij de overdracht of verkoop van zijn aandelen in, of de activa van, een staatsonderneming of een overheidsentiteit, behoudt Japan zich het recht voor om:
 - a) aan ondernemers uit de Europese Unie of hun investeringen een verbod of beperkingen op te leggen ten aanzien van de eigendom van die aandelen of activa;

- b) de mogelijkheid voor ondernemers van de Europese Unie of hun investeringen om als eigenaren van die aandelen of activa zeggenschap te krijgen over een daaruit voortvloeiende onderneming te beperken, of
 - c) maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de nationaliteit van directieleden, managers of leden van de raad van bestuur van een daaruit voortvloeiende onderneming.
2. Onverminderd het bepaalde in lid 1 stelt het centrale regeringsniveau van Japan niet met nieuwe wet- of regelgeving een verbod, beperking of maatregel in de zin van lid 1 vast na de in lid 1 bedoelde initiële overdracht van aandelen of activa van het centrale regeringsniveau van Japan aan een ondernemer van de Europese Unie of aan zijn investeringen¹.

Bestaande maatregelen:

¹ Voor alle duidelijkheid: het centrale regeringsniveau van Japan kan verboden, beperkingen of maatregelen handhaven die bij de initiële overdracht zijn vastgesteld of gehandhaafd.

2 Sector: Alle sectoren

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in of de verlening van telegraaf, wed- en gokdiensten, de vervaardiging van tabaksproducten, de vervaardiging van bankbiljetten van de Centrale Bank van Japan, het slaan van munten en de verkoop van munt- en postdiensten in Japan¹.

¹ Voor de toepassing van dit voorbehoud wordt onder "postdiensten" verstaan de bezorging van correspondentie van andere personen (tanin-no-shinsho-no-sotatsu) in de zin van artikel 4, lid 2, van de Postwet (Wet nr. 165 van 1947) en bezorgdiensten voor correspondentie (shinshobin-no-ekimu) in de zin van de Wet inzake de door particuliere exploitanten verzorgde bezorging van correspondentie (Wet nr. 99 van 2002), maar niet bijzondere bezorgdiensten voor correspondentie (tokutei-shinshobin-ekimu) in de zin van de laatstgenoemde wet. Tot de diensten die niet onder deze definitie vallen, behoren de bezorging van pakketten, goederen, direct mail en tijdschriften.

Bestaande maatregelen:

- Wet op de telecomunicatiesector (Wet nr. 86 van 1984)
- Aanvullende bepalingen, artikel 5
- Postwet (Wet nr. 165 van 1947), artikel 2
- Wet inzake de door particuliere exploitanten verzorgde bezorging van correspondentie (Wet nr. 99 van 2002)
- Wet op de paardenraces (Wet nr. 158 van 1948), artikel 1
- Wet op de motorbootraces (Wet nr. 242 van 1951), artikel 2
- Wet op het wielrennen (Wet nr. 209 van 1948), artikel 1
- Wet op de autoraces (Wet nr. 208 van 1950), artikel 3
- Loterijwet (Wet nr. 144 van 1948), artikel 4
- Wet op de Centrale Bank van Japan (Wet nr. 89 van 1997), artikelen 46 en 49
- Wet inzake de munteenheid en de uitgifte van munten (Wet nr. 42 van 1987), artikelen 4 en 10
- Wet op de loterijen voor sportpromotie (Wet nr. 63 van 1998), artikel 3

3 Sector: Alle sectoren (niet onderkende of technisch onhaalbaar diensten)

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot andere diensten dan die welke door de regering van Japan zijn geïdentificeerd of die door haar hadden moeten worden geïdentificeerd in verband met de omstandigheden op het tijdstip van inwerkingtreding van deze overeenkomst.
2. Alle diensten die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze overeenkomst positief en expliciet in JSIC of CPC zijn ingedeeld, hadden op dat moment door de regering van Japan moeten zijn geïdentificeerd.
3. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verlening van diensten in elke vorm die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze overeenkomst technisch niet haalbaar was.

Bestaande maatregelen:

4 Sector: Lucht- en ruimtevaartindustrie

Subsector: Ruimtevaartindustrie

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10)
Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in de ruimtevaartindustrie.

2. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verlening van diensten in de ruimtevaartindustrie, met inbegrip van:
- a) diensten gebaseerd op technologische-stimuleringscontracten voor de invoer van technologie met het oog op ontwikkeling, productie of gebruik;
 - b) productiediensten voor een vast bedrag of op contractbasis;
 - c) reparatie- en onderhoudsdiensten, en
 - d) diensten op het gebied van vervoer door de ruimte.

Bestaande maatregelen: Wet op de deviezenhandel en de buitenlandse handel (Wet nr. 228 van 1949), artikelen 27 en 30

5	Sector:	Wapen- en springstofindustrie
	Subsector:	Wapenindustrie Springstofindustrie
	Bedrijfstakkenclassificatie:	
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15) Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16) Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10) Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)
	Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten</u> 1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in de wapenindustrie en de springstofindustrie.

2. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verlening van diensten in de wapenindustrie en de springstofindustrie, met inbegrip van:
 - a) diensten gebaseerd op technologische-stimuleringscontracten voor de invoer van technologie met het oog op ontwikkeling, productie of gebruik;
 - b) productiediensten voor een vast bedrag of op contractbasis, en
 - c) reparatie- en onderhoudsdiensten.

Bestaande maatregelen:

Wet op de vervaardiging van militair materieel (Wet nr. 145 van 1953), artikel 5

Wet op de deviezenhandel en de buitenlandse handel (Wet nr. 228 van 1949), artikelen 27 en 30

Kabinetsdecreet betreffende buitenlandse directe investeringen (Kabinetsdecreet nr. 261 van 1980), artikelen 3 en 5

6	Sector:	Informatie en communicatie
	Subsector:	Omroepindustrie
	Bedrijfstakkenclassificatie:	JSIC 380 Structuren die zich bezighouden met administratieve of ondersteunende activiteiten JSIC 381 Publieke omroep, behalve via kabel JSIC 382 Commerciële omroep, behalve via kabel JSIC 383 Omroep via kabel
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15) Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16) Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10) Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)

Omschrijving:

Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen of dienstverlening in de omroepindustrie.
2. Voor de toepassing van dit voorbehoud wordt onder "omroep" verstaan de transmissie van telecommunicatie-uitzendingen met het oog op rechtstreekse ontvangst door het publiek (artikel 2, lid 1, van de Omroepwet), maar niet on-demanddiensten, met inbegrip van dergelijke diensten die via het internet worden verstrekt.

Bestaande maatregelen:

Wet op de deviezenhandel en de buitenlandse handel (Wet nr. 228 van 1949), artikel 27

Kabinetsdecreet betreffende buitenlandse directe investeringen (Kabinetsdecreet nr. 261 van 1980), artikel 3

Radiowet (Wet nr. 131 van 1950), hoofdstuk 2

Omroepwet (Wet nr. 132 van 1950), hoofdstukken 2 en 5 tot en met 8

7	Sector:	Onderwijs en leerondersteuning
	Subsector:	Lager en middelbaar onderwijs
	Bedrijfstakkenclassificatie:	JSIC 811 Kleuterscholen JSIC 812 Lagere scholen JSIC 813 Lagere middelbare scholen JSIC 814 Hogere middelbare scholen, middelbare scholen JSIC 815 School voor buitengewoon onderwijs JSIC 819 Geïntegreerde centra voor onderwijs en opvang voor jonge kinderen
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15) Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)

Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten</u> Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen of dienstverlening in het lager en middelbaar onderwijs.
Bestaande maatregelen:	Fundamentele onderwijswet (Wet nr. 120 van 2006), artikel 6 Wet op het schoolonderwijs (Wet nr. 26 van 1947), artikel 2 Wet op de particuliere scholen (Wet nr. 270 van 1949), artikel 3 Wet inzake de bevordering van geïntegreerde dienstverlening op het gebied van onderwijs, kinderopvang enz. voor kleuters (Wet nr. 77 van 2006)

8 Sector: Energie

Subsector: Nutsindustrie voor elektriciteit
Nutsindustrie voor gas
Kernenergie-industrie

Bedrijfstakkenclassificatie¹:

JSIC 0519*1	Winning van diverse metalen
JSIC 2391	Kernbrandstof
JSIC 281*2	Elektronische toestellen
JSIC 282*2	Elektronische onderdelen
JSIC 289*2	Diverse elektronische onderdelen, toestellen en elektronische schakelingen
JSIC 291*2	Apparaten voor elektriciteitsopwekking, -transmissie en -distributie
JSIC 292*2	Industriële elektrische apparaten

¹ Een asterisk (*1) bij een JSIC-nummer geeft aan dat de activiteiten die vallen onder het voorbehoud bij dat nummer beperkt zijn tot nucleaire materialen. Een asterisk (*2) bij een JSIC-nummer geeft aan dat de activiteiten die vallen onder het voorbehoud bij dat nummer beperkt zijn tot activiteiten in verband met de kernenergie-industrie.

JSIC 2952*2	Primaire batterijen (droog en nat)
JSIC 296*2	Elektronische apparatuur
JSIC 297*2	Elektrische meetinstrumenten
JSIC 299*2	Diverse elektrische machine-uitrusting en benodigdheden
JSIC 30*2	Vervaardiging van elektronische apparatuur voor informatie- en communicatietechnologie
JSIC 313*2	Scheepsbouw en herstelling van schepen, en motoren voor schepen
JSIC 3159*2	Diverse transportwagens en delen en toebehoren
JSIC 3199*2	Vervoermiddelen, n.e.g.
JSIC 33	Productie, transmissie en distributie van elektriciteit
JSIC 34	Productie en distributie van gas
JSIC 8899*2	Afvalverwerking en -verwijdering, n.e.g.
JSIC 9011*2	Algemene reparatiewerkplaatsen, behalve voor bouw- en mijnbouwmachines en -toestellen
JSIC 902*2	Reparatiewerkplaatsen voor elektrische machines, apparaten, werktuigen en toebehoren

Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15) Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16) Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10) Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)¹ Meestbegunstigingsbehandeling (artikel 8.17)
Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten</u> Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen of dienstverlening in de in het element "subsector" vermelde energie-industrie.
Bestaande maatregelen:	Wet op de deviezenhandel en de buitenlandse handel (Wet nr. 228 van 1949), artikelen 27 en 30 Kabinetsdecreet betreffende buitenlandse directe investeringen (Kabinetsdecreet nr. 261 van 1980), artikelen 3 en 5 Wet op de elektriciteitssector (Wet nr. 170 van 1964), artikel 5 Wet op de gassector (Wet nr. 51 van 1954), artikel 5 Wet op de definitieve verwijdering van bepaald radioactief afval (Wet nr. 117 van 2000), hoofdstuk 5

¹ Met betrekking tot de verplichting uit hoofde van artikel 8.11 geldt dit voorbehoud alleen voor maatregelen die niet strijdig zijn met de verplichtingen uit hoofde van de Overeenkomst inzake de met de handel verband houdende investeringsmaatregelen.

9	Sector:	Financiële diensten
	Subsector:	Bankdiensten en andere financiële diensten (behalve verzekeringen)
	Bedrijfstakkenclassificatie:	
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikel 8.15) Nationale behandeling (artikel 8.16)
	Omschrijving:	<u>Grensoverschrijdende handel in diensten</u> Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de grensoverschrijdende handel in financiële diensten voor bankdiensten en andere financiële diensten, met uitzondering van de hieronder in de punten a) tot en met d) beschreven diensten op de wijze zoals gedefinieerd in punt d), onder i), van artikel 8.2, en de hieronder in punt e) beschreven dienst op de wijze zoals gedefinieerd in punt d), onder ii), van artikel 8.2¹: a) effectentransacties met financiële instellingen en andere entiteiten in Japan zoals voorgeschreven door de relevante wet- en regelgeving van Japan;

¹ Met betrekking tot de punten a) tot en met d) van dit voorbehoud kan Japan registratie of machtiging vereisen van verleners van grensoverschrijdende financiële diensten uit de Europese Unie en van financiële instrumenten.

- b) verkoop van een begunstigdcertificaat van een beleggingsmaatschappij en een belegging in effecten, via beleggingsondernemingen in Japan¹;
- c) de volgende diensten in verband met collectieve beleggingsfondsen:
 - i) beleggingsadvies, en
 - ii) portefeuillebeheer, met uitzondering van:
 - A) vermogensbeheerdiensten, en
 - B) bewaarnemingsdiensten en uitvoerende diensten die geen verband houden met het beheer van een collectief beleggingsfonds².
- d) verstrekking en doorgifte van financiële informatie en verwerking van financiële gegevens zoals bedoeld in artikel 8.59, punt a), ii), onder K, en advies- en andere ondersteunende diensten, met uitzondering van bemiddeling, in verband met bankdiensten en andere financiële diensten zoals bedoeld in artikel 8.59, punt a), ii), onder L), en
- e) de diensten zoals bedoeld in artikel 8.59, punt a), onder ii).

Bestaande maatregelen: Wet op de financiële instrumenten en beurzen (Wet nr. 25 van 1948), artikelen 29, 29-2 en 61

¹ De klantenwerving moet door beleggingsondernemingen in Japan worden uitgevoerd.

² In dit voorbehoud wordt de term "collectief beleggingsfonds" opgevat als een zakelijke exploitant van financiële instrumenten die actief is op het gebied van beleggingsbeheer in de zin de Wet op de financiële instrumenten en beurzen (Wet nr. 25 van 1948).

10 Sector: Financiële diensten

Subsector: Verzekeringen en aanverwante diensten

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikel 8.15)
Nationale behandeling (artikel 8.16)

Omschrijving: Grensoverschrijdende handel in diensten
Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de grensoverschrijdende handel in financiële diensten voor verzekeringen en aanverwante diensten, met uitzondering van de volgende diensten, ongeacht of die diensten door een op het grondgebied van de Europese Unie gevestigde verleners van financiële diensten uit de Europese Unie als opdrachtgever, via een tussenpersoon of als tussenpersoon op een van de wijzen zoals gedefinieerd in artikel 8.2, punt d), onder i) en onder ii), worden verleend¹:

¹ Dienstverlening op het gebied van verzekeringsbemiddeling is alleen toegestaan voor verzekeringsovereenkomsten die in Japan mogen worden aangeboden.

- a) verzekering van risico's in verband met:
 - i) zeevervoer, commerciële luchtvaart, ruimtevaart en -vracht (met inbegrip van satellieten), waarbij de verzekering een of meer van de volgende onderdelen dekt: de vervoerde goederen, het vervoerende voertuig en enige daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid, en
 - ii) goederen in het internationale douanevervoer, en
- b) herverzekering, retrocessie en hulpdiensten in de verzekeringssector zoals bedoeld in artikel 8.59, punt a), i), onder D).

Bestaande maatregelen:

Wet op het verzekeringswezen (Wet nr. 105 van 1995), artikelen 185, 186, 275, 276, 277, 286 en 287

Kabinetsdecreet betreffende handhaving van de Wet op het verzekeringswezen (Kabinetsdecreet nr. 425 van 1995), artikelen 19 en 39-2

Ministeriële verordening betreffende handhaving van de Wet op het verzekeringswezen (Ministeriële verordening nr. 5 van 1996), artikelen 116 en 212-6

11	Sector:	Visserij en diensten in verband met de visserij
	Subsector:	Visserij in de territoriale wateren, de binnenwateren, de exclusieve economische zone en op het continentaal plat
	Bedrijfstakkenclassificatie:	JSIC 031 Zeevisserij JSIC 032 Visserij op binnenwateren JSIC 041 Aquacultuur op zee JSIC 042 Aquacultuur op binnenwateren JSIC 8093 Commerciële diensten voor de recreatievisserij
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15) Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16) Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17) Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10) Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)
	Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten</u> 1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in of dienstverlening op het gebied van de visserij in de territoriale wateren, de binnenwateren, de exclusieve economische zone en op het continentaal plat van Japan.

2. Voor de toepassing van dit voorbehoud wordt onder de term "visserij" verstaan het winnen en cultiveren van aquatische hulpbronnen, met inbegrip van de volgende diensten in verband met visserij:
- a) onderzoek van aquatische hulpbronnen zonder deze te winnen;
 - b) lokken van aquatische hulpbronnen;
 - c) conserveren en verwerken van gevangen vis;
 - d) vervoer van vis en visproducten, en
 - e) bevoorrading van andere schepen die voor de visserij worden gebruikt.

Bestaande maatregelen:

Wet op de deviezenhandel en de buitenlandse handel (Wet nr. 228 van 1949), artikel 27

Kabinetsdecreet betreffende buitenlandse directe investeringen (Kabinetsdecreet nr. 261 van 1980), artikel 3

Wet tot regulering van visserij door buitenlanders (Wet nr. 60 van 1967), artikelen 3, 4 en 6

Wet op de uitoefening van soevereine rechten inzake visserij in de exclusieve economische zones (Wet nr. 76 van 1996), artikelen 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 14

12 Sector: Grondtransacties

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikel 8.7)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

1. Met betrekking tot de verwerving of pacht van grond in Japan kunnen bij kabinetsdecreet verboden of beperkingen worden opgelegd aan buitenlandse onderdanen of rechtspersonen, als op Japanse onderdanen of rechtspersonen in het desbetreffende buitenland identieke of soortgelijke verboden of beperkingen van toepassing zijn.
2. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verwerving van landbouwgrond in Japan¹.

Bestaande maatregelen: Wet op de buitenlandse grondeigendom (Wet nr. 42 van 1925), artikel 1
Wet op de landbouwgrond (Wet nr. 229 van 1952), artikelen 2, 3, 6 en 7

¹ De verplichting uit hoofde van artikel 8.7 wordt in dit voorbehoud specifiek vermeld met als doel Japan het recht voor te behouden om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de verwerving van landbouwgrond in Japan. Met betrekking tot de verwerving van landbouwgrond in Japan kunnen alleen maatregelen worden opgelegd die niet in overeenstemming zijn met de verplichting uit hoofde van artikel 8.7.

13 Sector: Publieke rechtshandhaving, penitentiaire diensten en maatschappelijke diensten

Subsector:

Bedrijfstakken-
classificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)
Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10)
Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in of dienstverlening op het gebied van de publieke rechtshandhaving en penitentiaire diensten, en op het gebied van maatschappelijke diensten die voor publieke doeleinden worden vastgesteld of gehandhaafd: inkomenszekerheid of -verzekering, sociale zekerheid of sociale verzekering, maatschappelijk welzijn, openbaar onderwijs, gezondheidszorg, kinderopvang en volkshuisvesting.

Bestaande maatregelen:

14 Sector: Bewakingsdiensten

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie: JSIC 923 Bewaking

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikel 8.16)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten
Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot bewakingsdiensten.

Bestaande maatregelen: Wet op de bewakingssector (Wet nr. 117 van 1972), artikelen 4 en 5

15 Sector: Alle sectoren

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)

Omschrijving:

Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten

1. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven op grond waarvan diensten, dienstverleners, onder deze overeenkomst vallende ondernemingen of ondernemers van de Europese Unie in enig opzicht door Japan minder gunstig worden behandeld dan diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers van een derde land, op voorwaarde dat Japan op grond van enige bilaterale of multilaterale overeenkomst die op of vóór de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst van kracht was of werd ondertekend, met uitzondering van de TPP-overeenkomst¹ (hierna in dit voorbehoud wordt een dergelijke bilaterale of multilaterale overeenkomst "de reeds van kracht zijnde overeenkomst" genoemd), verplicht is een bepaalde behandeling toe te kennen aan diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers van dat derde land.

¹ Voor de toepassing van dit voorbehoud wordt onder "TPP-overeenkomst" verstaan: de trans-Pacifische partnerschapsovereenkomst die op 4 februari 2016 in Auckland werd ondertekend, of enige andere internationale overeenkomst met betrekking tot diensten en investeringen die:

- a) diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers een mate van liberalisering en bescherming verleent die in wezen gelijkwaardig is aan die van de op 4 februari 2016 in Auckland ondertekende trans-Pacifische partnerschapsovereenkomst, en
- b) door alle volgende staten is ondertekend: Japan, Australië, Nieuw-Zeeland, Peru, Singapore, Maleisië, Vietnam, Canada, Mexico, Brunei Darussalam en Chili.

2. Voor zover het in lid 1 bedoelde recht van Japan niet wordt aangetast en op voorwaarde dat de TPP-overeenkomst op of vóór de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst van kracht is, wordt door Japan aan diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers van de Europese Unie in vergelijkbare omstandigheden geen minder gunstige behandeling toegekend dan die welke wordt toegekend aan diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers van een TPP-lid¹, ongeacht of Japan bij enige van de reeds van kracht zijnde overeenkomsten partij is geworden, partij blijft of niet langer partij is².

¹ Voor de toepassing van dit voorbehoud wordt onder "TPP-lid" verstaan: elke staat of ieder afzonderlijk douanegebied waarvoor de TPP-overeenkomst in werking treedt.

² Voor alle duidelijkheid: dit voorbehoud heeft geen betrekking op latere herzieningen, wijzigingen of liberalisering in het kader van die overeenkomsten wanneer een behandeling pas uit hoofde van de reeds van kracht zijnde overeenkomst als bedoeld in lid 1 aan diensten, dienstverleners, ondernemingen en ondernemers van een derde land wordt toegekend als gevolg van die latere herzieningen, wijzigingen of liberalisering.

3. Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven die aan landen een gedifferentieerde behandeling toekennen uit hoofde van enige andere bilaterale of multilaterale overeenkomst dan de reeds van kracht zijnde overeenkomst en de TPP-overeenkomst met betrekking tot:
 - a) visserij, of
 - b) maritieme aangelegenheden, waaronder berging.

Bestaande maatregelen:

16	Sector:	Landbouw
	Subsector:	Melkveehouderij Vleesveehouderij van runderen
	Bedrijfstakkenclassificatie:	JSIC 0121 Melkveehouderij JSIC 0122 Vleesveehouderij van runderen
	Betrokken verplichtingen:	Markttoegang (artikel 8.7)
	Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen</u> Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot investeringen in de melkveehouderij en de vleesveehouderij van runderen.
	Bestaande maatregelen:	Wet inzake de productiebevordering in de melkveehouderij en de vleesveehouderij van runderen (Wet nr. 182 van 1954), artikel 10

17	Sector:	Vervoer/zakelijke diensten
	Subsector:	Luchtvervoer
	Bedrijfstakkenclassificatie:	
	Betrokken verplichtingen:	Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)
	Omschrijving:	<u>Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten</u> Japan behoudt zich het recht voor om uit hoofde van enige bilaterale of multilaterale overeenkomst met bepalingen over luchtvaart maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot de diensten als bedoeld in artikel 8.6, lid 2, punt b, onder i) tot en met iv), en artikel 8.14, lid 2, punt b), onder i) tot en met iv).
	Bestaande maatregelen:	

18 Sector: Vervoer

Subsector:

Bedrijfstakkenclassificatie:

Betrokken verplichtingen: Markttoegang (artikelen 8.7 en 8.15)
Nationale behandeling (artikelen 8.8 en 8.16)
Meestbegunstigingsbehandeling (artikelen 8.9 en 8.17)
Hoger management en raden van bestuur (artikel 8.10)
Verbod op prestatie-eisen (artikel 8.11)

Omschrijving: Liberalisering van investeringen en grensoverschrijdende handel in diensten
Japan behoudt zich het recht voor om maatregelen vast te stellen of te handhaven met betrekking tot diensten voor vervoer over water, met inbegrip van cabotage, met betrekking tot lease- of verhuurdiensten van schepen voor vervoer over water en met betrekking tot hulpdiensten voor vervoer over water.
Voor de toepassing van dit voorbehoud worden de zeevaart (JSIC 451) en de kustvaart (JSIC 452) uitgesloten van diensten voor vervoer over water.

Bestaande maatregelen:
